Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 2 сентябрь, 1975 шу. ● №105 (5176). ● Мах 2 кеп.

КПСС обкомеи Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советеи

Доакъар кийчдар— керттера декхар

КПСС обкома бюроси Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советои соцам баьб доакъар кийчдара республикански месячник чакхдаккха.

КПСС горкомашта, райкомашта, къахьегамхой депутатий городскойн районний Советий исполкомашта, юрта боахама министерствана, кхыча ведомствашта, партийни организацештеи боахамий кулгалхоштеи тІадиллад месячник чакхдоаккхача юкъагІа йол, ча, сенаж, силос, баьца хьоар, гІадамаш, гидуаргий кортилгаш, шекара свеклай лордаш, эрз, гаьний, комсий моша ткъовронгаш, кхача кийчбеш хьакъаста хІамаш кийчъяра темпаш кхы тІа а чІоггІа айе.

КПСС обкома бюроси Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советои данза даргдоацаш лоархІ доакъар кийчдара массехк воскресник чакхдоаккхилга, болх булургболаш мел бола юрташка баха нах, промышленноста, гІишлошъечара, транспортни предприятей, хІаьта иштта учреждеией а организацей а болхлойи гІулакхера нахи царна юкъе дакъа лаца тІаозилга.

Месячник болча хана къахьегам нийса вІаштІехьбоаккхилга Іалашде, наха тоъал болх хилийта, транспортаца, эшача инвентараца уж Іалашбе, месячник долча юкъагІа лерттІа культурно-бытовой хьалаш кийчде, доакъараш кийчдар духьа лелаю социалистически яхь шерагІа йоаржае еза партийни, советски юртбоахама органаша. Яхье котъяьннарг лоархІ отчет луча кІирагІа массе тайпара доакъар (доакъара единицашца лоархІаш) заготовкай планаца проценташ йолаш нийсдича эггара дукхагІа кийчдаь боахамаш чудоагІа район, нагахьа санна кийчдеш дола доакъар тІехдика хулга Іалашдой.

Отчет луча кІирагІа яхье хьалхарен шоллагІеи моттигаш яьха районаш «Грозненский рабочий», «Ленинан некъ», «Сердало» яхача республикански газеташ тІа кепадеттача сийлен доска тІа тохаргья.

Месячник долча юкъагІа яхье хьалхара моттиг шозза а кхы дукхагІа а яьккхача района Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советеи облсовпрофеи Сийлен грамота лу.

Месячник долча юкъагІа доакъар кийчдеча районаша лелаеча яхьа итогаш а доакъар кийчдара оперативни кулгалдеча республикански штабо хІара кІиранна облсовпрофаца цхьана, хІаьта аргІанара оперативни сводка хьакхаьчачул тІехьагІа шоллагІча денал гаьна ца йоахаш кепатехе арайоах.

АХАРХОЙ КЕРДА ГІУЛАКХАШ

«Ахкан дено шу кхоаб» — яхаш да халкъа кица. Цудухьа хІара ди зехьа дІа ца дохийташ тІатеІІа къахьегаш ба Шелковской районэ «Красный пахарь» яхача колхоза кхаш лелалдераш. Гурахьа балхаш дукха хул. Дерригаш ха ца тултийташ кхоачашде деза. Ка бола ялат чуийца доаллаше а кхы кІезигагІа лоархІам боаца болх дІаболабе безаш хилар — шоллагІа хьувкъам чуэца болабир. Силоса хьажкІаш хьакха йолайир. Цул тІехьагІа хьакха йиш йолаш кхьчар доакъара культурай семенной участкашкара люцерна.

Массарел хьалха фуна люцерна хьакха кхашка арабаьлар Зайчкин Виктор, Филиппов Александр, Жерновсков Александр, Отепов Заьламха, кхыбараш.

— Хьалхарча деношке хьахинначох тхо тийша да маьхерча бобови культура фу кийчдара тІаийцача социалистически декхарех тхоаш лоархІадергхиларах, — йоах растениеводства начальника коммуниста Иващенко Иван Петровича — Мел даргда хьожаш оаха хьекхача хІара гектара тІара 2 центнер люцерна фу даьннад. Колхозе еррига фуна дІайийна чуэца еза люцерна 400 гектар я. Ахархошта аьттув боацаш нийсденнача укх шера 80 тонн люцерна фу кийчде лерхІ колхозхоша.

Цунах боккха пайда баргба боахама. Люцерна дІадувча фуна цхьан тонна 3 эзар сом мах ба. Кхедаь фу деккачул тІехьагІа колхоза касса чу доагІаргда 240 эзар сом. Цул совгІа планал тІех ехкача хІара центнерах кхы а 3 центнер ялат лу боахамаша. Из доккха новкъостал да колхоза хьайбай боахама доакъара база чІоагІъяра.

СУРТА ТІА: колхоза растениеводства начальник И. Иващенкои тракторист В. Зайчкини люцерна хьакха еза участок белгалйоаккхаш ба.

Т. ТКАЧЕНКО
тексти сурти.

ТАХАН—МИЛИТАРИСТСКИ ЯПОНИ ЭШАЯЬ 30 ШУ ДУЗА ДИ

ДУНЕН ШОЛЛАГІА ТІОМ ЧАКХБАЛАР

Ткъаь итт шу хьалха, 1945 шера 2 сентябре, кулгаш яздир милитаристски Японе капитуляци ярах йолча актана. АПН корреспондента Федосеев Степана Советски Союза маршал Александр Михайлович ВАСИЛЕВСКИЙ волча а ваха дийхар цунгара милитаристски Япони эша а яь котало мишта яьккхай дувцалга.

ХАТТАР: Фашистски Германи эшаяь ши бутт баьннача гІолла город Чите кхаьчав хьо Дальни Востокерча Советски бІун Главнокомандующе боккъонаш а йолаш. Цу гІулакха тІа хьожавар Хьона дагадоацаш хинна хІама дарий?

ЖОП: Сел иштта а дацар. 1945 шера февраль юкъе кхаьчача хана Малхбоалехьарча Пруссерча хьалах хоам бир аз Лакхехьарча Главнокомандующега И. В. Сталина. Малхбоален - прусски операци сихагІа чакхъяккхар лоархІамие хиларах ше дувцаш, аьлар, цо торо лургья цхьа дакъа бІу цигара хьамукъа а баьккха Дальни Востоке бахийта кийчбе. Цо могадир сона цу гІулакха дикагІдола ши-кхо эскар белгалделга, цигача хоам бир, Европера тІом чакхбаьнначул тІехьагІа Дальни Востокерча тІема кулгалде со вахийта тарлуш хиларах.

ХАТТАР: Практически маца кийчъе йолаялар дальневосточни кампани?

ЖОП: Вай бІу Приамурьеи Приморьеи тІаоза аьнна даь лоархІамаш Генштабо 1944 шера гурахье а денз белгалдаьха дар. Цу ханне а белгалдаьдар хилапза яргйоацача материальни ресурсай хетаргахьа дола боарамаш а. 1943 шера декабре Тегеране хиннача кхаь державана керте латтарий конференце советски делегаце вай союзникашта дош деннадар Японецарча тІем тІа новкъостал дергхиларах. Цхьабакъда, Ялтински конференци хиллалца Дальни Востокерча кампанена цхьаккха хьадда кийчъяь план яцар вай.

Ялте хиннача конференце (1945 шера феврале) кулгаш яздир «Дальни Востокерча дешаех лаьца сийлахь-йоккха кхаь державо яьча соглашена». Цу тІа йоахар, Германе капитуляци яь ши — кхо бутт баьннача гІолла Советски Союзо тІом болабь Японена духьала, Востоке чакхдоахаргдолча гІулакхашта геттара сиха кийчо е йолайир. Бокъонца оттае йолайир кампане план. Марте—апреле кердайоаккхаш яр Дальни Востокерча бІун тІема техникеи герзи. Апрель бутт бовш Ставко бокъонца белгал а яь чІоагІйир Дальни Востокерча хьалашца нийса долча Іалама хьалашка тІом баь опыт йолаш йола объединенеши соединенеши малхбузехьара малхбоалехьа тІаозара план. Дуккха советски бІу малхбузехьара малхбоалехьа хьаэза баьлар май—июль бетташка.

ХАТТАР: Японеца тІом болабе хІана бийзаб Советски Союза?

ЖОП: Советски Союз юстара латта йиш йолаш яцар Дальни Востоке цІера аля боагаш хиннача хана. Фашистски Германе капитуляци йир. Цун цхьоагІонхо Япони дІахо тІом беш яр антигитлеровски коалице мехкашта духьала, Маньчжурии Китая кхыйола провинцеши, Корей а Азера кхыйола территореш а дІалийца лоатт-йора.

ЦхьагІонхой гІулакхаш кхоачашделга массаза а шийи декхар лаьрхІад Советски правительства.

Цхьаькха оагІорахьара, СССР хьакъехьа лаьтташ дІалувцара тІаерзаяь Японе итташ шерашка, къаьстта а Сийлахь - боккхача Дай-мехка тІема шерашка лелаяьча политика наькъо шийи дальневосточни доазонаш лораделга Іалашлар духьа хоаламболлаш дола гІулакхаш чакхдахацза ялийтанзар Советски Союз.

Японеца тІом дІаболабарца, вай мехко цу тайппара кхоачашдора Азера халкъаш японски доала кІалхара дахара гІулакха царна хьалхашкара шийи интернациональни декхар а.

ХАТТАР: СССР-ах фашистски Германи летачул тІехьагІа Япони Дальни Востоке чугІортара кхерам мел боккха бар? Нейтралитета хьакъехьара советско - японски пакт йолаш ецарий?

ЖОП: Из пакт цІенхаштта теркалъеш яцар Японски правительство. Цунна кулгаш яздаь дукха ха ялалехьа кхыча мехкашцарча гІулакхий министра Мацуока багах Германена дош делар, «нагахьа санна Германеиеи СССР-аи юкъе дов гІотте», тІаккха «нейтралитета хьакъехьарча цхьанна а пакто новкъостал дерг ца хиларах». Иштта гуччахьа къамаьл дир Мацуокас фашистски Германи СССР-ах летача кхоалагІча дийнахьа а. Советски посолаца къамаьл деча хана цо белгалдаьккхар, «Японе арахьарча политика ларда кхаьннецара пакт хилар», хІаьта, нагахьа санна укх тІема событеша цунна духьале йойя, «нейтралитетах йола пакт низ болаш хургьяц».

Германе котъяргхиларах дог тийша яр японски правительство, цудухьа шийн ма хулла кийчлора из вай дальневосточни доазонашка тІом болабе. Китае СССР-еи МНР-еи доазонашта юххе лаьттача Квантунски эскаро 1941 шера цхьаи яьхки шозза алсамбаьккхар шийн низ. Кхыметтел Тайжача океана тІа американцашца тІом баьча эггара халагІча деношка а японски командоване Квантунски эскарца лоаттайора ши дакъа танкаш, ах артиллери, шийн дикагІйола дивизеш. Цу эскарца яр СССР-аи МНР-енеи духьала бактериологически герз детта кийчлуш хинна къаьстта шийн тайпара бактериологически институт («Маньчжурски отряд №731»).

Японски Іаьдалаша хаддаьза довнаш гІеттадора доазонийисте, долла хІама дора цар Советски Союза хьал халча оттадар духьа.

Иштта хьатІаотташ латтар СССР-а шин фронте тІом бе безара кхерам. Цу хьало Дальни Востоке ца лоаттайина довлийтацар вай немецко-фашистски гІаьрахошца къовсам лоаттабара геттара чІоагІа эшаш хиппа 40 дивизи. ХІаьта, нагахьа санна Япони вай мехка духьала тІом ца болабеш ягІар дальневосточни доазон тІа вай дукха низ лаьтта хилар а Москванеи Сталинградаи юхе Шеча Эскаро коталонаш яхара бахьан долаш мара, кхыча хІаман духьа хиннадац. Цар кетайир Берлина планаш меттел, Токио яраш а. Шоай планаш хийцар японцаша, цхьабакъда СССР-а духьаларча тІема юхаяла лаьрхІа яцар. Аьттув баргбола ха хьатІаоттарга хьежаш мара бацар уж. Цу ханарча Японе тІема министра заместитела инарал-лейтенант Кедзи Томинага тІехьагІа хьакхайкадир: «Тхона хетар, СССР-о Дальни Востокера шийн бІу малхбузехьарча фронте дІабугаргба, цул тІехьагІа дукха ха ца хулаш советски Дальни Восток хьалаца Японе вІаштІехьдарг ма дий аьнна».

Цу тайпарча хьалашка нейтралитета хьакъехьа Японенеи СССР-аи юкъе яьча пакта маІан довра, цудухьа 1945 шера 5 апреле из юкъера дІайоаккхаш хилар дІакхайкаданза ялапзар Советски правительство.

ХАТТАР: Буржуазни, къаьстта а США, литература тІа дувц, Дальни Востоке тІом болабелга Советски Союзагара деха дезаш гІулакх хиннадац союзникий, яхаш. Уж-м, йоах, шоаш а бар Япони эша а яь котало яккха низ кхоачаргболаш. Цу хьакъехьа Хьона фу хет?

ЖОП: Цхьа бахьан доацаш дацар капитуляци яра хьакъехьа США-с, Англе, Китая 1945 шера 26 июле шийна енна Потсдамски деклараци Японе тІа ца эцар. «Оаха лархІац из, — хьакхайкадир Японе премьер-министра Судзуке — Тхо халданза дІахьалхашкахьа ухаргда тІом толаме чакхбаккхара. Цу тайпара соцам шоаш беча хана сенах ког гІортолга йора цар? Эггара хьалха шоай лаьттан тІарча низ болча эскарахи йоккхача тІема промышленностахи. 1945 шера ахка хьатІаотташ 7 миллион совгІа саг вар Японе герзашцарча низашка, 10 эзар совгІа самолети, 500 гаргга тІема кемеи дар. Китае, Квантунски эскар а тІехьа японски лаьттан тІарча бІух нийсса ах хІапа бац аьнна бар, хІаьта Японеча шийна чухьа—кхоалагІа дакъа гаргга. Метрополегара дІанйккхача шоллагІйола экономически база яр Маньчжурии Корейи. Цу базага тІема мел эшача хІамашца Іалашбулургбар цига лаьтта бІу.

США-и Англеи правительствана тІехдига кхетадора Тайжача океана тІара тІема хоалам лаьттаи тІара Японе бІу бохабарах тийша болга. Нийсадар царна хийттар: нагахьа санна Советски Союзо Японеца тІом ца болабой, Японска гІайреш тІа кхачара 7 миллион саг юкъе зола эскар эшаргдар царна. Цу тайппара американски командоване даьча лоархІамегІа миллион саг къаста везаш вар царех, хьата тІом кхы а цхьан шера-и ах шерали кІезигагІа йоацача ханага кховчаш бІаьхлургбар. Йовзаш йолча англо-американски планашка оттадаьдар 6-гІа американски эскар Кюсю гІайрен тІа 1945 шера ноябре Іодоссаделга, хІаьта 8-гІеи 10-гІеи эскараш Хонсю гІайрен тІа 1946 шера марте мара ца доссаделга.

Советски Союзо милитаристски Японена духьала болабаьча тІемо хоаламболлаш дола дакъа лаца дезаш дар, хІаьта из цо лаца а лаьцар дунен шоллагІа тІом чакхбалга сихдара тІулакха.

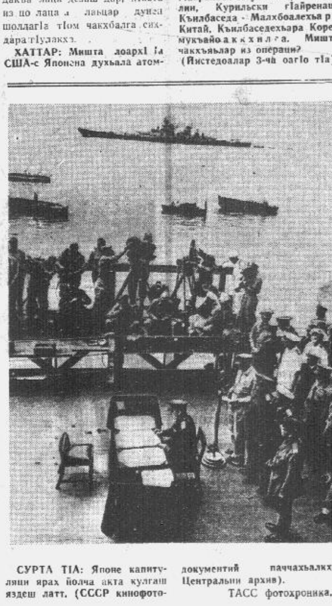
ХАТТАР: Мишта лоархІ Іа США-с Японена духьала атомни бомбаш чуеттар?

ЖОП: ТІема гІулакха японски маьршача городашта атомни бомбаш чуетганза яргйоацаш хІама дацар. Дальни Востоке Советски Союзо тІом болабаро хьалхадоаккхар Японе капитуляци елга.

Японена атомни бомбаш чуеттар «шийлача тІема» боаккха хьалхара гІа миссе тІема акт яцар США-на дунен шоллагІа тІом чакхболлача хана. Атомни низаца дуне, эггара хьалха СССР кхерае лаьрхІа даь хІама дар из.

ХАТТАР: Дальни Востоке советски бІуна хьалхашка оттадаь декхар дар — Квантунски эскар дохаделга, японски гІаьрахоех Къулбехьара Сахалин, Курильски гІайренаш, Къилбаседа - Малхбоалехьара Китай, Къилбаседехьара Корей мукъайоаккхилга. Мишта чакхъяьлар из операци?

(Йистедоалар 3-ча оагІо тІа).

СУРТА ТІА: Японе капитуляци ярах йолча акта кулгаш яздеш латт. (СССР кинофотодокументий паччахьалкхен Централни архив).

ТАСС фотохроника.

«РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕТАЛЛУРГ» ЯХА СИЙЛАХЬА ЦІИ ОТТАРАХ ДОЛА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. «РСФСР заслуженни металлург» яха сийлахьа цІи оттае.

2. «РСФСР заслуженни металлург» яхача сийлахьча цІерах йола положени чІоагІъе (укханна тІеххьа йоагІа).

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ЯСНОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Х. НЕШКОВ.

г. Москва. 1975 шера 28 август.

«РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕТАЛЛУРГ» ЯХАЧА СИЙЛАХЬЧА ЦІЕРАХ ЙОЛА

ПОЛОЖЕНИ

1. РСФСР заслуженни металлург яха сийлахьа цІи лу:

керттерча металлургически аппараташтa хьалхашка 10 шерал кІезигагІа йоацача хана болх беча, продукци хьаеча, цун дикал тоаеча, къахьегама овсарле лакхъеча эггара лакхагІа хьокхамаш даьхача лоархІамегІа профессеш йолча болхлоштеи мастераштеи;

техникеи технологии эргаьккха тоаяра, производствои къахьегами вІаштІехьбаккхара къаьстта белгалбаьннача, продукци хьаяраи цун дикал тоаяраи, къахьегама овсарлеи производства эффективности айяра хьокхамаш лакхдеча тоъал доккха дакъа лаьцача, цу белгалдаьча даькъе 15 шерал кІезигагІа йоацача хана болх беча предприятей, объединеней, Іилма-тохкама, проектно - конструкторски, металлурге кхыча организацей, хІаьта иштта СССР Іаьржачеи сийрда бесаш долчеи металлурге министерствай аппарата болхлошта, мастерашта, инженерно - технически болхлошта;

предприятешка объединенешка, Іилма-тохкама, проектно - конструкторски, кхыча организацешка, дешара заведенешка 15 шерал кІезигагІа йоацача хана болх баьча, техника, технологи эргаяьккха тоаеча, производствои къахьегами вІаштІехьбоаккхача, хІаьта иштта металлургически промышленноста кадраш кийчъеча а ондо дакъа лаьцача Іилмани Іилма-педагогически болхлошта.

2. «Сийлахьа металлург» яха цІи йолаш бола болхлой РСФСР Заслуженни металлург яха сийлахьа цІи ялийта дІачубала йиш яц «Сийлахьа металлург» яха цІи царна енначул тІехьагІа 3 шерал кІезигагІа йоацаш ха яьлча мара.

3. РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕТАЛЛУРГ яха сийлахьа цІи лу РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Іаьржача металлурге Министерства, СССР сийрда бесаш долча металлурге Министерства, йоагІ-йоагІаш йола предприятеш, организацеш, цехаш, агрегаташ шоай доалахьа йолча СССР-еи РСФСР-еи кхыча министерствашеи ведомствашеи хьачубеннача болхлошта.

СССР-еи РСФСР-еи министерствашеи ведомствашеи хьачулуча каьхаташца хила еза йоаггІаш йолча профсоюзий ЦК-аша яь заключенеш.

4. РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕТАЛЛУРГ яха сийлахьа цІи еннача наха РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума грамотеи оттаяьча образецагІа йола «РСФСР Заслуженни металлург» яха наькха тІа йоаллаю знаки лу.

5. «РСФСР Заслуженни металлург» яха наькха тІа йоаллаю знак наькха аьтта оагІорахьа лелаю.

6. РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕТАЛЛУРГ яхача сийлахьча цІерах ваккха йиш яц РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо мара.

«РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕТАЛЛУРГ» ЯХАЧА НАЬКХА ТІА ЙОАЛЛАЕЧА ЗНАКА

ОПИСАНИ

«РСФСР заслуженни металлург» яха наькха тІа йоаллаю знак томпаках хьаеши рельефни йистошта юкъе шаьра яра саьнаш а долаш ихи са болча седкъа кеп йолаши я.

Седкъана чухьа, сир даькхача кІайча гІозар тІа гІоллa дагІаш долча дошо бессача алапашца дІаяздаьд РСФСР заслуженни металлург аьнна. ГІозара чухьа тІабилла багІаш бола гом ба лоалабаь металл чура Іоухача кепара оагІора даьккхача лекхарга сурт тІа а доаллаш. Лекхаргеи металлаи сурт рельефни, дошо бос болаш да, гонахье — сир даьккха, цІе бос болаш, маьлха зІанараша сийрдайоахаш.

Знака тІехьашкахьара оагІув чусоттаяь, шаьра, матированни я.

Наькха тІа йоаллаю знак чІугеи овальни звенойн новкъосталца томпаках яьчеи оагІошца кІоагилгаш доаккхачеи нийса йиъсаьна йолча колодках дІахетта я. Колодка буха бІоаххала харшаш долх.

Колодка чухьнахьарча дакъа тІа муарови ши бос бола лента доалл, аьрдехьарча дакъа тІа — сийрда-сийна, 5 мм шера, вокха юхедисача дакъа тІа цІе, 15 мм шера (РСФСР Паччахьалкхеи байракха бесашка хьежжа).

Колодка тІехьашкахьарча оагІоца маха боалл наькха тІа йоаллаю знак барзкъах дІайоллаш.

«РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР» ЯХА НАЬКХА ТІА ЙОАЛЛАЮ ЗНАК ОТТАЯРАХ ДОЛА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. РСФСР заслуженни лор яха сийлахьа цІи еннача наха тела «РСФСР заслуженни лор» яха наькха тІа йоаллаю знак оттае.

2. «РСФСР заслуженни лор» яхача наькха тІа йоаллаеча знака описани (укханна тІехьайоагІа) чІоагІъе.

3. 1940 шера 11 январерча РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца чІоагІъяьча РСФСР сийлахьча знанеех йолча положене 3-ча пунктана укх тайпара чулоацам бола абзац ІотІатохийла:

«РСФСР заслуженни лор яха сийлахьа цІи еннача наха РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума грамота луча ханна дІалу оттаяьча образецагІа йола «РСФСР заслуженни лор» яха наькха тІа йоаллаю знак».

4. Ер Указ арадалалехьа РСФСР заслуженни лор яха сийлахьа цІи енна болча наха а иштта «РСФСР заслуженни лор» яха наькха тІа йоаллаю знак луш хилар отталолда.

5. «РСФСР заслуженни лор» яха наькха тІа йоаллаю знак наькха аьтта оагІорахьа йоаллаю.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ЯСНОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Х. НЕШКОВ.

г. Москва. 1975 шера 28 август.

«РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР» ЯХАЧА НАЬКХА ТІА ЙОАЛЛАЕЧА ЗНАКА

ОПИСАНИ

«РСФСР заслуженни лор» яха наькха тІа йоаллаю знак дукха саьнаш дарг (дІатийда саьний бухьигаш а долаш 28х28 мм йола квадрат) я, хьалхашкахьарча оагІорахьа гобаьккха додаш йист йола рант а долаш. Знака хьалхашкахьарча оагІо тІа дагІача алапашца кхаь мугІарагІа даь йоазув д а —РСФСР заслуженни лор, йозонна кІалгІолла дехка сурташ да: аьтта оагІорахьа — лаврови ткъоврoнг, аьрда оагІорахьа — медицина эмблема. Лаврови ткъоврoнг дІатІалотаяь я. Знака тІехьашкахьара оагІув шаьра, матированни я.

Знак нейзильберах хьаяь я, патинировка а йолаш, лаврови ткъоврoнг — латунах.

Патинировка тІера дІаяькха да рант, медицина эмблема, йоазув, Матови ба знака бос.

Наькха тІа йоаллаю знак оагІошца кІоагилгаш а доахкаш йолча нийсса йиъсаьна нейзильберови колодках дІатосс гІозарилгеи овальни соединительни звенойн новкъосталца. Колодка буха бІоаххала харшаш долх. Харшашта юкъера колодка чухьнахьара дакъа ши бос бола муарови лента тІадоаллаш да, аьрда оагІорахьарча дакъа тІа — сийрда-сийна, 5 мм шера, вокха юхедисача дакъа тІа—цІе, 15 мм шера (РСФСР Паччахьалкхеи байракха бесашка хьежжа).

Колодкана тІехьашкахьа маха боалл наькъа тІа йоаллаю знак барзкъах дІайоллаш.

ВАХАР СИЙРДАДОАХА ЦIЕЙШИ ОБРЯДАШИ

Ховш ма-хиллара, советски наьха сакхетам чу коммунистически мировоззрени хьаяр вай парте берригача илейно-кхетама балха керттера декхар да. КПСС XXIV-ча съездо белгалдаьккхар цу тайпара кхетам балара болх наьха сакхетаме дIаяхача замахи дынахи юхедиса, вай социалистически общества вахарца тарлургдоаца нийрча гIулакхаш дIадахарца айхха бувзабеннилга.

Дукхха наха идеологически воздействи яра формаштеи методаштеи юкъе йоккха моттиг дIалоац кердача советски обрядашеи традицешеи. Цар лоархIам кхы а лаккхгIа ба баьдеча, къизача хана хьахинна тIехьадиса Iаьдалаш тахан гучадувлаш йола моттигаш вай республике йолча белгалдаьккхача.

Царех цхьадараш советски законашца тарлуш доацаш, къамашта юкъера доттагIал чIоагIдара духьала дувлаш да.

Цудухьа парте обкома Х-ча пленумо республике дына, националистически, кхыдола тIехьадиса гIулакхаш дахара баьхьанаш доашхаш белгалдаьккхар партийни организацеша уж вахарера дIадахаран кердадараш юкъекхувларан дукхагIа теркам тIаахийта безалга.

Керда обрядаши цIейши дегIаккхувлара тIадерзадаьча гIулакхаша йоккха моттиг дIалоац «Красный молот» завода парткома балха юкъе.

Белгалдаккха деза обрядаши цIейши, уж хоза вIаштIехьъяьхан наьха дог-уйла ураоттадеши йоландаь бахача наха чIоагIа безаме хеташ тIаэпаш хилар. Теркалде деза керда обрядаш чакхйоахача клубе кIезига ухачеи атеистически кхетам балара балха юстарбувлачеи наха а дакъа лоацилга.

ХIара ритуало, ше кIорда а ца яйташ, вахара маIанах, сага иразахи общественни идеалехи уйла яйт. Цудухьа я обрядаши цIейши наха кхетам балара лоархIам болаш а.

Тха коллективо массаза а безбаь тIаэц профессионально-технически училищешкара боагIа къона болхлой. Иштта, соахка август бетта заводской культура ЦIагIа хилар № 3 йола ПТУ йистеяьккха кагирхой болхлой дезале хьаэцара хетадаь цIей.

Духовой оркестро марш а локхаш, къахьегама ветеранашеи общественноста викалашеи тIоараш а детташ, зале чубовл профессионально-технически училищеш йистеяьхараш. Хьачуяхь Октябрьски революце орден йоалла завода байракх. Из яхьаш воагIа 300 шу юкъара балха дIаденна йолча ИодисгIар династе викал, механически цеха мастер Иодис, Виктор Петрович. Байракха йисте дIаотт къахьегама ветеранаши къонабараши.

Культура ЦIен художественни самодеятельносто цу денга лаьрххIа программа кийчъяьй. Кагирхойи мехкарийи даькъала бувц заводе цIи хезача АбрамовгIар династе викало, Ленин орден лелаеча слесара-сборщика Абрамов Вениамин Ивановича, тIема шерашка училище чакхъяьккхача хана денз укхаза балха йолча къонача болхлошта кхетам телача токара Шинянова Клавдия Ивановнас. Кагирхой даькъал а бийца, къонабараша болхлочун цIера сий лакха лоаттадергхиларахи завода башха-дика традицеш цар дIахо хьоргхиларахи шоаш дог тийша болга хьакхайкадир цар.

Завода байракха дIатIаухаш предприяте директоргара Г. К. Веденкогара къахьегама путевкаш хьанийаьча кагирхоша дув бнар болхлой класса гIулакх тешшаме дIахо дахьа а, болхлочун цIереи завода байракхеи сий лакха лоаттаде.

Училище дика йистеяьккхача, заводе практика болча хана тIехдика къахьийгача дешархоштеи кагирхошта хьехам телача болхлошта-наставникаштеи совгIаташи ахчан премеши елар.

Кхувш боагIараш лай дикача традицешта тIехьабахара боккха лоархIам болаш да цу тайпара цIейш чакхдахар. ХIана аьлча цар къонабарий дегашка дужаргдолаш дувц вай вахара идеалех. Хетаргахьа, цIаккха йицлургьяц училищера заводе балха баьхкача кагийча наха мехкараштеи из сайре.

Иштта дика традици а хинна дIаэттад тха заводе Советски Эскаре гIулакх де болха кагирхой коллективо накъабахар а. Цу тайпара цIей хилар укх шера. Эскаре болхараш даькъала бувца баьхкабар цар новкъостий, Ленински районни военкомата, комсомола райкома болхлой, тIемеи къахьегамеи ветеранаш, завода болхлой, хIанз эскаре гIулакх деш бола нах.

«ЛадувгIа массане!» — аьле фанфараш екаш дIадоладу из цIей. Къамаьл де дош лу военкома. Цо дувц хургволча бIухочун декхарах, вай сийдолча эскара тIемеи къахьегамеи традицеех, кагирхоша халкъа хьалхашкара шоай граждански декхар дизза кхоачашдергхиларах шийн болча тешамах. Цул тIехьагIа къамаьл дир производства ветеранаша.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемах шоашта дагадоагIарех кагирхошта дийцар тIема ветеранаша. Эскаре гIулакх де болхараш вай Даьхе моллагIча а моастагIчох лораяра тIема гIулакх дизза Iомаде тIехьийхар.

Иштта эскаре болхараш даькъала а бийца царца зизаш делар юнармейцаша. Шоай аргIагIа къонача красномолотовцаша дош делар Советски бIухочун цIера сий лакха лоаттадеш шоай декхар тIехдика кхоачашдергхиларах.

Кагирхошта патриотически интернациональни кхетам балара чIоагIа пайдане да цIей хьисапе вIаштIехьъяьха цу тайпара обрядаш вахара юкъекхувлар.

Тхо долча шерра даьржад улицай цIейш чакхдоахилга а. Цига завода болхлой боацаш цу улицашка баха пенсионераш, цIен-новной гуллу. Уж цIейш хIарадар ши-ший тематика йолаш хул — къахьегама, халкъашта юкъерча доттагIалла, Советашкарча хоржамашта е съездашта, иштта кхыдолчун хетадаь.

Цига къамаьл ду производстве хьалха латтараша, предприятейи учреждешейи кулгалхоша. ГIулбеннараш хьеж театрализованни сценашка, художественни самодеятельноста концерташка.

Советски патриотизмах, пролетарски интернационализмах, халкъий доттагIалах йола уйлаш цу морча эстетически йиза, лостам болаш вIаштIехьдаьхача цIейшка наьха дег чу ювш.

Дишлургдац тха заводчанашта а тIем тIа байнача красномолотовцашта дегIа памятник хьадийла ди. Гимнеи траурни ашарийи оазо, бийнарий сийна даьча салюто советски наьха турпала тIема гIулакхех йола юкъара уйлаш яйтар гулбеннарашка.

ТIехкхьарча шерашка Iоаьча опыто тешал ду керда обрядаш вахара юкъекхувларо наьха сакхетам чура дына уйлаш дIаяха гIо делга. Къаьстта дика гу из кердача IаьдалагIа саг йоалаелгеи маьре йохийталгеи дездеш чакхдоахача хана. Вахаре шийна моттиг хьайоаккхаш йоал из обряд, кердача дезале вIашагIкхетарашта юкъе тIа-тIа кIезигагIа хул ширдаьннача IаьдалегIа шоай вахар чIоагIдераш.

Тха заводерча Говорушко Ларисаси Мазуркевич Игореи, Копуховеа Риммаси Мерзоев Надиреи, Бескоровайная Татьянаси Серокий Евгений шоай вахар дувзача дийнахьа уж даькъала бийцараш мозгIари моллеи вацар, цар къахьега коллектив яр. Цар далла корта а ца бетташ, В. И. Ленина памятника йисте зизаш лехкар. Шоай эггара иразегIча дийнахьа сийлахь-воккха баьчча волча ухача цар дай гIулакха мутIахьа хила, цар никъ тешшаме дIахо бахьа дош луш санна хет.

ЛоархIамера атеистически функцеш кхоачашъю саг вахарца ювзаеннача обрядаша а. Завода болхлоша гонахьа баьле во деначун оагIув хьаллоац, цIен тIара саг дIавалараx цунна шийн вахар хьарцача санна из хеташ хургвоаца хIама де гIерт.

Саг дIаволлача хана граждански обряде дакъа лоацачар хьагойт вайх хIаравар хада йиш йоацача тайпара общества, ше къахьегача коллективаца вахар дийза волга. Сагага водар деча из халахетарца, гIо-новкъостал дарца цунна тIаккхаьчача халонах цхьа дакъа воашта хьатIаэц вай.

Опыто теша а веш хьахьокх социалистически обрядаш нах дына Iоткъамах мукъабахара чIоагIа аьттув боалийташ хилар. Уж вай вахара юкъе дукхагIа ме йоал иразегIа, сийрдагIа хургда из.

Л. НЕДЕЛЬКОВА,
«Красный молот» завода атеизма совета председатель.

КОММУНИСТАШ ХЬАЛХА ЛАТТ

Дукха дика гIулакхаш да Грозненски депо машинист-инструктора, коммуниста Ильязов Ильдуса кулгалдеча локомотивни колонна коллектива чота тIа. Цу колонна тепловозий машинисташеи цар гIончашеи дIа-хьа йигай 500 беза-мухь тIабола состав, дIа-хьа бихьаб планал совгIа 250 эзар тонн халкъа-боахама мухь, кходаьд 100 тонн дизельни доагор.

Беза мухь тIабола поездаш дIа-хьа кхувлара геттара лакха говзал гойтай тепловоза машиниста Магомадов Валида кулгалдеча локомотивни бригадас. Къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета депутата В. Магомадова чота тIа дIа-хьа йига 23 беза мухь тIабола состав, планал совгIа дIа-хьа бихьа 11 эзар тонн халкъабоахама мухь, кходаь ялх тонн дизельни доагор да.

ДIа-хьа йига 20 беза мухь тIабола поезд, 9 эзар тонн планал совгIа халкъбоахама мухь, кходаь 4 тонн дизельни доагор да Истамулов Султана кулгалдеча локомотивни бригада чота тIа а.

«КПСС съезда баха ма-боаггIара накъабахар духьа лелаеча социалистически яхьа хьакъехьа» КПСС Централыни Комитета соцама жоп а луш пятилетка чакхъяла юхедисача хIара дийнахьа ударни хьисапе къахьега дага я Ильязов Ильдуса кулгалдеча колонна коллектив.

* * *

Грозненски локомотивни депо коммунистий вахаре лоархIаме гIулакх да хIанз юххьанцарча организацешка дIахьош йола отчетно-хоржамий партийни собранеш. ЧIоагIа хьинар айдаларца чакхъяьлар цехий, локомотивни бригадай, колоннай партгруппашкара отчетно-хоржамий собранеш.

Эксплуатаце цеха отчетно-хоржамий собране дийцар партийни организаце КПСС XXIV съезда соцамаш кхоачашдара лоаттабаьча къовсамах, цеха 220 коммунисто уставни декхараш кхоачашдарах лаьца.

Дувца хIамаш дар цеха партбюро секретара Л. М. Парунова. Халкъбоахама мухьаш дIа-хьа кхахьара план ханал пхи ди хьалха кхоачашъяьй, нормал совгIа дIа-хьа дихьад 750 эзар тонн мухьаш, дукха дизельни доагор кходаьд. ТIехдика къахьегаш ба коммунисташ, тепловозий машинисташ Селдежиев Борис, Лепешков Георгий, Магомадов Валид, Шмаргунов Александр, иштта кхыбараш а.

Отчетни докладах къамаьлаш даьча коммунисташа, тепловозий машинисташа Монафов Анатоле, Григорян Эдуарда, Лепешков Георге керттера теркам тIабахийтар хIанз а кхоачашданза дисача декхарашта, белгалдаьккхар партбюрос къахьегама дисциплина чIоагIъяра, боагIа къовсам лоаттабеш ца хилар. Беррига коммунисташ бац партийни поручени йолаш. ХIаьта поручеиеш яраша а массаза ма-боагIара кхоачашъяц уж. Цхьаццаболча коммунисташа балха тIа брак хулийтт.

Партбюрос баь болх мога а беш собране керда партбюро хержар. Цун керте юха а машинист-инструктор Л. И. Парунов эттар.

* * *

Грозненски локомотивни депо по чIоагIа сийдеш ва тепловоза машинист Истамулов Султани цун гIонча Халидов Махьмади. Расписанех тувла ца йолийташ кхувл цар шоай дукха мухьаш тIадола составаш.

Истамулов Султана кулгалдеча локомотивни бригада, депо берригача тепловозникаша санна, дег тIара къоабалбаь тIанийцар КПСС XXV съезда баха ма-боаггIара накъабахар духьа лелаеча социалистически яхьа хьакъехьара соцам, пятилетка чакхъяла диса хIара ди ударни къахьегамца белгалдаккха аьнна Нохч-ГIалгIайчен дикакагIболча къахьегамхоша бань тIахьехам.

Бригада чота тIа да планал совгIа дIа-хьа дихьа 10 эзар тонн халкъбоахама мухьаш, 4 тонн дизельни доагор кходаьд. Поездаш дIа-хьа ахар кхераме доацаш хилийтара общественни инспектораш хилара тарра дукха терко ю С. Истамулова а М. Халидова а кхыча поездашта.

ТIехдика производственни хьокхамаш хиларах дукха совгIаташ тийнад, баркалаш яьхад Истамулов Султана. ХIаьта укх деношка цун бригада цIаькха а белгалъяьккхар. Мухьаш тIадола поезд а йоалаеш Терек — Солкушино яхача перегонагIа боагIаш Султана а цун гIончийна Махьмада а духьала йоагIача поезда йоага букс бIаргайира. Радиоца гIолла машинистага а Солкушино станце дежурнега а сиха хоам бир цар цIи яьннай аьнна. Поезд соцайир, авари ца хулаш йисар.

Г. АНОХОВ.

Кастта хургйолча парте XXV съезда сийна лакхара социалистически декхараш тIанийцача Грозненски Опытно-экспериментальни завода арахецача продукцена басар тIадуллача участка коллектив дика къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа. 1974 шера план 114,6 процент кхоачашъяьй по. Планал совгIа 17,9 эзар сома маьха продукце арахийцар. ХIаьта укх шера бархI бетта а кхы хьинар лаьгI ца деш къахьийгад болхлоша. Плэн 734, 1 йолча метта 789,1 эзар сома продукцена реализаци яьй.

Къахьегамхошта карагIдувлача толамашта юкъе доккха дакъа да кагирхой. Уж ба керттерча даькъе чоалханегIа а халагIа а дола балхаш дераш. Масала, царех я радиомонтажница Самойлова Татьяна.

Юкъера школа яьккхачул тIехьагIа укхаза духхьашха балха эттар из. Балха опыт йолча къахьегама ветеранаша новкъостал а деш лоацача юкъа радиомонтажника говзал караерзайир Татьянас. ХIанз шийн хьехархошта тIехьа юсаш, производственни планаш денна тIехкхоачашъеш, продукце дикал лакха йолаш къахьег йоIа. КхоалагIча разряда квалификаци йолча Татьянас даим шийн говзал шаьрдъю, завода общественни вахаре хьинаре дакъа лоац. Ше болх беча участка комсомольски организаце секретарь я из. Комсомольски вожак ше хилара тарра кагирхой оарцагIбоах Татьянас КПСС XXV съезда цIаккха ца хиннача тайпара цар къахьегама хьинар айдара, общественни болх лерттIа кхоачашбара.

СУРТА ТIА: радиомонтажница Самойлова Татьяна.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬЙ

Пятилетка чакхйоалача шера промышленни городашкарча къахьегамхошка дукхагIа сом дIакхачийтара низ а хьинар а ца кходеш шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегаш ба Ачхой-Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза ахархой.

Аьттув боацаш укх шера Iалама хьалаш нийсденнадале а гаьнашта агротехнически бокъонаша дIа ма-деххара гIулакхаш кхоачашдеш сом дика хьувкъабаьб укхаза.

Къаьстта боккха толам баькхаб совхоза сом кхебеча Ибрагимов Нурде кулгалдеча комсомольско-кагирхой бригада коллективо.

Комсомольцашеи кагирхошеи бац шоашта карагIдаьначох. ДIадахача диъ шера пятилетка паччахьалкханга сом бохкар план тIехкхоачашъяьй цу коллективо.

Мишта карагIдоал къонача сом кхебераштa из толам баккха?

Бригаде болх беш бола комсомольцаши кагирхойи кхоачамбаь Iац шоашта ховчох. Цар даим лех хьалха латтача Iилман практикапеи карагIдаьн нар. Юкъерча школа 8—10 классаш яьхача кагирхоша даим кердадар лех юрта боахама журналаш тIара, книжкаш тIара. Тайп-тайпарча сортагIа болча сома шийн тайпара гIулакх эш. Бригаде кхебу Iажаш тIехьа кхачача сортагIа ба. Агротехника бокъонаш ца телхаеш хан-ханнахьа Iунал дир кагирхоша.

—Тахан де дезар ца деш бIу къожабаь кхоаненга даькхача, шера мел даьр дов тарлу, — йоах йоккха опыт йолча бригадира Н. Ибрагимова. — Из дика кхетаду тха кагирхоша. Цхьабараша оалаш хезад соца, сом кхебераша-м фу дора. Из нийса дац. Аз-м цхьайолча хана бийсаш а йоах бешамашка. Хьадойя де дезараш дукха да.

БIаьстан юххье боккха кхерам тIаэттабар сомий бешамашта. Зизаш техача хана шелал оттар кхераш бала бенна хьийзар сом лелабераш. Зизаш дIохьдергдоа ц а ш кIур бе лаьрхIа шоаш лелаеча 34 гектара гонахь йоархIаш, гаьний ткъовронаш хьатIаэза кийчо яьр.

Дукха къахьийгар бригада членаш гаьний мугIараштa юкъе оасар хургдоацаш. Еррига йовкъаш аьхар. Гаьнаш гонахьа аьхкар. Са доахкача хIамашца къовсам лоаттабеш кIираш, массехказза хлорофос техар. Укх шера токал латта дукха чоапилгаш летаяр чIонакех. Царца къовсам лоаттабеш планагIа доацаш цIаьккхазза молхаш техар.

БIаьстан юхье гаьнаша лаьттара меза-мут хьалъозача хана дукха хий эш сома. Цу гIулакха деррига низаш оарцагIдаьхар бригаде.

Дуккхача шерашка Iоаяь опыт накъаяьлар бригадира.

Йокъал оттаргйолга хайнача цо кхоачам хиллал хий тохара хьелахагIе а оарц даьккхар. Эггара хьалха хIара гектара 1300 кубически метр кхоачийташ сомий бешамашка хий диллар. ТIаккха сом хьахулаш цIаьккхазза диллар. Лаьттанна дикагIа дIаувргйолаш хила цхьана минеральни удобренеш ехкар хIара гектара 10 центнер кхоачийташ.

Сом дика хьувкъара боккхача лоархIаме ба поливальщикий болх. Дийнахьи буси ха ца къовсаш тешшаме кхоачашдир шоай лоархIамера декхар поливальщикаша Соколенко Петра, Хусейнов Мирзас. ХIанз кхозалагIа хий дилла доладаьд цар.

Пхи шу хьалха къона яр бригадо лелае хьанйцача бешера сомий гаьнаш. ХIара шера кхы шер ца еш шоаш лелаеча 34 гектара тIара хьувкъам совбоаккхаш хьайоагIа коллектив. Масала, хьожаргла ай укх пятилеткагIа мишта дегIабенаб хьувкъама боарам. 1971 шера хIара гектара тIара 188 тонн яьккхар, 1973 шера — 312 тонн, 1973 шера — 514 тонн. 1974 шера — 700 тонн. ХIара шера дукхагIа латаш хьувкъам алсамбаьннабале а, белгалдаккха деза, сом лелабера агротехника культура лакхъярца из толам баьккхалга.

Ялати лаьттанца йола кхыйола продукташи йоахилгеи кийчъелгеи алсамдаккхара тIехьа яьржача Ерригсоюзни социалистически яхье толам баккхарах 1974 шера коммунистически къахьегама бригада яха цIи еннай цу коллективаца.

Коммунистически къахьегара принцип дIахо хьош я бригада. Соахка пхе шера план тIехкхоачашъяьяле а пятилетка чакхйоалача шера шоаш тIанийца социалистически декхараш тIехкхоачашде дош деннал бригада комсомольцашеи кагирхошеи.

Iанзле хьалхара чуийца 200 тонн совгIа сом паччахьалкхенга дIакхачийтаб цар.

Укх шера план 500 тонн йолча 600 тонн сом дIабала лерхI бригада коллективо. Чуэцаш бола сом лакхарча сортагIа, стандартагIа хилийта гIерташ хан-ханнахьа, лорабеш чуэц комсомольцаша Муртазалиева Нейсеи Дадаева Салиматеи, Арбузова Мариас, Самузова Захус, Кхыбараша.

Шоашта карагIдувла дика гIулакхаш хургйолча аргIанарча парте XXV съезда хетаду коммунистически къахьегама цIи лелаеча комсомольско-кагирхой бригада коллективо.

Т. АРЧАКОВ.

ХАНАШ ТIЕХЬАЮВЛИЙТ

(Рейд)

Доккхий декхараш да пятилетка йистейоалача шера МагIалбике кхоачашде дезаш гIишлонхой коллективашта хьалхашка латтараш. Дуккха лоархIаме гIишлош я цар хьалъяь а яьха укх шера болх бе йолаялийта езаш. Царна юкъе я юрташка хьалъеш нола шинъ юкъера школа, 100 квартира йола цIа, больница, бIеха хий цIенду гIишлош, мехкдаьттах саьнгал дIакъоастаду установка, кхынола гIишлош.

МагIалбикера гIишлош хьалъеш я «Севкавнефтегазстрой» объединенера СУ-9, Нохч-ГIалгIайчен гIишлоний управленера ПМК-105. Дуккха субподрядни гIишлоний организацеш.

Мишта латт укх шера хьалъяь яха еза гIишлош хьалъяра гIулакх? Цунга хьожаш хилар укх деношка «Сердало» газета рейдови бригада.

Эггара хьалха тхо кхаьчар Иоккхача Ачалкхе 320 дешархочоа лаьрхIа йола школа хьалъеча. Из хьалъеш я СУ-9. Из хьалъяь яла езаш яр 1975 шера 1-ча сентябре. Хеталу укхаза-м болх кхехкаш хургба аьнна.

ХIанз а хьалдетта даьннадац школа пенаш. ХIаьта спортзала кIал хIанз лард йоллаш мара латтац. Пенаш хьал а детта кхы хIама ца деш латт хьехархошта лаьрхIа дола йиъ фусам йола цIа. 20 минот яьлча 8 сахьат доалача хана гIишлон майдан тIа цхьаккха а саг вацар хьахо йола кхалсаг мара.

Iалаьмате во вIаштIехьбаькхаб гIишлонхой къахьегам. Уж каст-каста болх боацаш багIа безаш хул ханнахьа эша материал хьатIа ца яр бахьан долаш. Тахан а маркхал бахьаш йоагIа хьалхара машина делкъел тIехьагIа кхо сахьт даьлча мара кхачанзар укхаза. Из ха тIаккхаччалца де хIама доацаш яьгIар Карабулакера йоалаяь гIишлонхой бригада. Болхлоша дувцачох каст-каста нийслу цу тайпара моттигаш.

Хьа а ена гIишлон майдан тIа вIашагIъелла латт маркхали бетони кийчъю автоматизированни установка оIаьсти денз хIама ца деш. ХIаьта маркхали бетони гаьнара хьатIакхухь.

Школа хьалъеча хIанз а наIараши кораши хьатIаданза да. Кхоачам болаш яц ардакхаш а, кхы эша оагIхалаш а. Ачалкхе школа хьалъеча хIанззалца болх дIаболабаьбац цхьанна а подрядни организаце. Дукха ха я школена дIатIабода никъ биллар, электричество, телефон, газ дIатIаяхьар, санна дола балхаш де йиш йола. ХIанз йIайха а скъа а йолча хана аттагIа хургдар уж балхаш кхоачашде. Школана 200 метр гаьна мара яц юртара керттера газопровод.

КIезиг-дукха дикагIа лел балхаш Кердача Редантера 320 дешархочоа лаьрхIа йола школа хьалъеча. Укхаза кирпишкех хьалъетта йоалаш латт школа еррига корпусаш, царна юкъе хьехархошта лаьрхIа дола цIа а долаш. Укхаза дIадоладаьд топпар хьахара а теплофикаци яра а балхаш. ГIишлон дукхагIдола доакъош сантехнически балхаш дIадоладара кийчдаь даьннад.

Дика лелац укхаза а гIишлонхой къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх. ГIишлошъераша нийс сахьат даьлча мара дIаболабанзар цар болх.

— КIордадаьд ер гIулакхаш, — раьза воацаш дувц каменщикий бригадира Точиев Мовлас, — е кирпишк хилац, е цемент йоацаш дус. ЛерттIа болх хьабе вIаштIехьдалац тха цIаккха а. ХьадоагIар а хьабеча балхага хьежжа мара мича хул. Тхо-м болх бе Наьсарен районера СурхотIара укхаза а даьхка ма дагIий. Шоашта бIарга ма-гой шоана тахан а оаха болх мича ханз дIаболабу.

— Укх шера май чакхоалаш мара дIадоладаьдац оаха школа хьалъяра балхаш, — йоах прораба Джумаев Шарпудина, — Iалаьмате во вIаштIехьдаьккхад эшача хIамашца гIишло Iалашъелга. Транспорт ца тоъар бахьан долаш ханнахьа болхлой хьабоалабе а вIаштIехьдалац тха. Кхы а воргIа лел гIишлон материалаш хьатIаяхьилга. Теплотрасса хьалъеча зIамига кран эш. Из хIанз а йоацаш я. Иштта, цхьацца эшаш тIехьдувл балхаш.

Чуйнна шоай балха моттигаш кийчъеш ба болхлой. Ах дийнахьа кхоачам балла а яц кирпишк. ХIаьта маркхал хIанз а хьакхачанза ба. Цунга хьежаш болхлой мел багIа безаргба ховш дац.

Цхьа кIира хьалхагIа дIадоладаьд укхаза электричество йиллара балхаш. Из болх беш кхо слесарь ва. Цар яхачох, ер бутт чакхбоалаш мара йистедаргдолаш дац укхаза уж балхаш.

Лоаша аьлча СУ-9 (начальник А. З. Даудов) хьалъеш йола школаш, керда дешара шу долалуш меттел, укх шера а хьалъяь ца йоалаш иттлагIча пятилеткага кхачар кхерам болаш я, нагахь санна гIулакхаш дIахо а иштта ледара лелаш хуле.

ТIехь-тIехьагIа кIоарглуш а чоалханегIа хулаш латт МагIалбике бурув тохилга. Цу халача хьалашка массехк скважице валанжина тIоаннашкара мехкдаьтта гунадаьккхад бурув деттараша. Цигара мехкдаьтта хьадаккха нийш йоацаш дIакъайла латт, цох сероводород дукха а доаллаш технологически оборудовани толхаеш хилар бахьан долаш. Из дош къоастадара СССР мехкдаьтта промышленноста Министерствос МагIалбака еннай 1812 эзар сома мах бола мехкдаьтта сероводородах цIендеш йола экспериментальни установка. Цун хьалхара дакъа вIашагIдоллилга а мехкдаьтта хьатIадоагIа система хьалъелга а планах укх шера йистедала дезаш да. Цу гIулакха дIахьожадаь ах миллион сом ахча да, цу юкъе гIишлон-монтажни балхашта лаьрхIа 350 эзар сом а долаш. Цхьабакъда хIанззалца укхаза кхоачашдаь балхаш 10 эзар сома маьха мара дац.

Боккъонца аьлча, хIанз а лерттIа дIадоладеннадац из лоархIаме гIишло хьалъяра балхаш. Шоаш генподрядчикаш хиларах тарра СУ-9 гIишлонхоша лардаш а екха «Союзмонтажгаз» треста чуйоагIача СУ-8 монтажникашта болх бе моттиг Iалашъяьн. Ши кIира совгIа ха яьннай цу хана денз, цхьабакъда монтажникаша хIанз а шоай болх дIаболабаьбац. Эша оборудовани хьа а ена установка вIашагIйолла езача уллаш я.

Хаттар отт: укх шера хьалъяь яргйолаш йий МагIалбикерча мехкдаьттахошта Iалаьмате чIоагIа эшаш йола сероводородах мехкдаьтта цIендеш йола установка? Баккъахьа дар СУ-8 начальникамов. Тончев Александр Ивановича цу хаттара жоп делча.

Цкъарчоа во лелац аьле хеталу больница хьалъяра балхаш. Укхаза болх беш ба каменщикаш, штукатураш, сантехникаш. Боккъонца дIатехкача гIулакхаш дика лелац укхаза а.

Хьалъяь а яьнна укх шера болх бе йолаяла езаш я планах 60 менги бола дарбана корпус, 40 менги бола инфекционни корпус, хозкорпус, кхачан блок. Укхаза гIишлонхоша укх шера кхоачашде деза 700 эзар сома маьха балхаш, хIаьта ворхI беттан 20 дийнахьеи кхоачашдаьраш 243,6 эзар сома маьха мара дац. Вешта аьлча, кхоачашде дезача балхех кхоалагIа дакъа мара дац уж.

Эсала лел укхаза гIишлошъелга.

ХIанз а лардаш екха хьал мара йолаяьяц кхачан блок, пенаш хьалдетта даьннадац инфекционни корпусе, оборудовани дIаоттаяра кийча яц хозкорпус. Iалаьмате дукха балхаш да цIенош хьоахаш, кIир тохаш, басар хьокхаш, ков а гонахье а тоаеш дезараш. Цу хьалашка цхьанна а тайпара нийса лархIа йиш йолаш дац СУ-9 кулгалхоша бригадаш укхазара дIа а йоахаш кхычахьа дIаухийтилга.

Эсала лел субподрядни балхаш а. Дукха ха йоаьй теплотрасса юллаш. Укх тIехьарча деношка турбаш саьнгарашка Iучуехка яьнная а, кхы а дукха балхаш да укхаза де дезаш. ТIехьдоалаш латт кетельни хьалъелга.

Бизза пайда эцац укхаза йолаш йолча техниках а. Больница хьалъеча дIаоттаяь ши башенни кран я. Царех цаI соахка денз болх беш яц, мотор ца хилар бахьан долаш.

Укхаза а кхычахьа а СУ-9 хьалъеча объекташка болх эсала лелара керттерча бахьанех цаI гIишлон материалаш а кхы эшар а ханнахьа вIаштIехьа ца даккхар да. ГIишлош хьалъеча эша дахчан а аьшка а хIамаш яц, проектах лаьрхIача тайпара сантехнически балхаш чакхдахара эша кхоачам Iалашбаьбац.

Цу хьакъехьара гIишлонхой заявкаш кхоачашъяц «Севкавнефтегазстрой» объединене управлене (начальник В. С. Нужный).

ИислагIа шу да бIеха хий цIендара гIирсаш МагIалбике хьалдеш латта. Из гIишло хьалъяь яларга хьежаш болх дIаболабе йиш йоацац латт ах миллионни ахча а дIадахийта хьалъяь городера шурий заод. Из гIишло йисте ца яьлча хьалъяь яьлча а болх бе йиш йоацаш юсаргья больница, 600 моттиг йола клуб, нах дIачубаха йиш хургьяц 100 квартира йолча цIеношка. Из гIишло йисте ца ялар бахьан долаш лерттIа болх бац городерча канализационни система. Кхы дIахо дувца эший мехкдаьттахой города из гIишло мел боккхача лоархIаме я?

1972-ча шера денз хIара шера хьалъяь яла езаш я из гIишло паччахьалкхен планах. ХIаьта Нохч-ГIалгIай гIишлой управлене ПМК-105 бехкагIа хIара шера хьалъяь ца йоалаш а юс из.

Болхлой тоъац яхаш ца хаддаш дувцаш хабараш да. БIеха хий цIенду гIирсаш хьалдеча тхо кхаьчача гхох кхийтар Нохч-ГIалгIай гIишлоний управлене начальника заместитель нов. Олейников Олег Витальевич. Юха а дIаболабелар болхлой тоъац яха къаьна фаьлг. Дукха ха эшаргдар цо дувцар кIал лард йоацаш къамаьл долга гучадала.

Керттера насос хьалъеча тхо дIаккхаьчача, 10 сахьат доала ха яр. Деш хIама а доацаш Iохайша багIар НГДУ а УБР а укхаза новкъостала бахкийта болхлой. 20 гаргга саг вар уж.

— ХIанз пхелагIа ди да цемент йоацаш болх хьабе йиш йоацаш тхо дагIа, — йоах цар массане а цхьатарра, чIоагIа раьза а боацаш.

— Болхлой боацаш хIама юкъагIдаргдац, — йоах ПМК-105 МагIалбикерча участка начальника Додов Бадрудина, — болхлой хьабаькхача царна болх бе кхоачам машший. Укхазара балхаш лерттIа дIадахьара тхона цемент, хьу, ардакх, арматура бетономешалка, цхьа самосвал, шинъ бортовой автомашина, автогрейдер, зIамига экскаватор, кхыдараш а эш.

БIеха хий цIенду гIирсаш хьалдаь доахаш де деза 250 эзар сома маьха балхаш. Уж вIалла а дукха дац ПМК-105 санна низ болча гIишлон организацена. ХIаьта а ер шу доладелча денз цо укхаза чакхбаьккхар 20 эзар сома болх гIишлой управлене начальника мара бац.

ПМК-105 начальника Ю. П. Кучинскеи Нохч-ГIалгIай гIишлой управлене начальника В. В. Сперанскеи республике лоархIамегIчарех цаI йолча гIишлон лерттIа йоакхо е эза ха хьатIакхаьчай аьнна хет тхоа. Уж балхаш кхы тIехьдаха йиш йолаш дац.

ХIаьта гIулакхаш дIахо а иштта лелаш хуле бархIагIчен йислагIчен пятилеткашка хьалъеш латта гIишло йисте ца йоалаш йисар кхерам болаш я.

В. ЕВГЛЕВСКИЙ,
КПСС МагIалбика горкома промышленно-транспортни отдела заведующи.
А. ИЗАКСОН,
«Малгобекнефть» НГДУ начальника заместитель,
А. ХАРСИЕВ,
«Сердало» газета собкорр.

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Тюмень — Сургут яхача 700 километр бIаьха болча машинаьккъа тIа болхлой поездаш дIа-хьа аха яьннай. Малхбузен СибаргIен къилбаседагахьа мехкдаьтта доаккхача моттигашка мехкдаьттахошта, геологашта, гIишлошъераштa, энергетикашта лаьрхIа мухьаш тIадола хьалхара эшелонаш хьаккхьчай. «Тюменьстройпути» яхачеи кхычеи гIишлошъеча организацей коллективаш ханал хьалха никъ билла яьлар. Халача Iалама хьалашка, тайгана, ушалаш тIа, Обь яхача хи тIа гIолла чакх а боаккхаш биллар керда никъ. Машинаьккъо мехка промышленни центрашца вIашагIхоттаргья мехкдаьттеи гази йоаккха район, мохк сихагIа дегIаахара ког гIортолга ергья цу гIулакхо.

СУРТА ТIА: Тюмень — Сургут машинаьккъа трасса Обь яхача хи тIа гIолла тилача ши километр дIаьха долча тIаь тIехкхьара блок хьаяь яннай.

И. Сапожкова сурт.
ТАСС фотохроника

ТАХАН—МИЛИТАРИСТСКИ ЯПОНИ ЭШАЯЬ 30 ШУ ДУЗА ДИ

ДУНЕН ШОЛЛАГIА ТIОМ ЧАКХБАЛАР

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

ЖОП: Операце плана массехк вариант Ставке йийцачул тIехьагIа лаьрхIар Квантунски эскара керттера низаш дохаде, цу цхьан ханча къаьст-къаьста доакъош а дай уж дIа-юха декъа, хIаьта цул тIехьагIа плен доаладе е хIалакдаь дIадаха.

Операце план яр йоккхагIийолча, миллионни хIана ал аьнна йолча группировкана го белга; йиъ эзар километр совгIа шера яьржан 500—800 километр кIоарга чуяхан хила езаш яр Советски бIун наступлени, 1500 километр вIаши гаьна йолча цехьарчен сехьарчен шиш оагIорахьара етташ яр хIамаш.

Из стратегически декхар кхоачашдара кхо фронт йоаржайир. Кампанена юкъе дакъа лаца тIаозар Тайжача океана тIара флоти Амурски тIема флотилии. Японски милитаристашта духьала лоаттабаьча къовсаме Советски Эскара бIуца цхьана дакъа лаьцар монгольски Халкъа - революциони эскаро. Вай Забайкальски фронта юкъе бар цун бIу. Верригаш а цунна юкъе вар 80 эзар саг.

ХАТТАР: Дувцал тхона, боккъала а, советски бIуво тIом мишта бора?

ЖОП: 9 августа геттара Iуйрийна дIайолаенна советски бIун наступлени Iалаьмате халача Iалама хьалашка еш яр, кхыметтел хий а проблема йолаш. Духьале чIоагIа йорх моастагIчо. ХIаьта а дерригача керттерча лостамашкахьа вай бIу тIехдика лоархIабир хьалхашка оттадаьча декхарех. ТIом беш даьккхача бархI дийнахьа Квантунски эскара хьалхара эшелон лоархIалуш хинна 300 эзар саг гаргга хинна японски бIу боха а бир, дIа-са а кхессар. Цхьа дийнахь цхьадолча даькъа го бир.

Цхьабакъда, тIаккха а доохха духьале еш бар японцаш. ХIаьта Квантунски эскар эшаргдолга шаьра гучадаьнначул тIехьагIа, 1945 шера 18 августа мара хьаккхайкаданзар тхога цун главнокомандующе инарала Отозо Ямадас капитуляце моллагIа условеш кхоачашъе ше кийча хилар.

Капитуляцъ еш болча бIунгара герз сихагIа хьадаккхаон цо дIалийца территореш мукъаяхари духьа сигалара советски десанташ йоссайир Мукдене, Чанчуне, Порт-Артуре, Дальне, Харбине, Гирине.

18 августа 1-ча Дальневосточни фронта командии пункте воалавир Квантунски эскара штаба начальник инарал-лейтенант Хипосабуро Хата. Цунца улув ваьнна вера Харбинера японски консул Миякава. Азч цу фронта командующе Советски Союза Маршала К. Мерецковен Хатага дIакхайкадир, Квантунски эскара бIуво капитуляци ярца дувзаденна оахош хьадехараш. Уж кхы духьале ца еш дIатIайийцар. Август бутт бовш бокъонца герз Iойийца даьлар Квантунски эскаран Маньчжурен Къилбаседехьарча Кореи лаьттача кхыча японски низаштен тIера. Цу цхьан ханна толаме чакхъяьхар массаза а эрсий хиина лаьттан — Къулбехьара Сахалин Курильски гIайреши — мукъадахара операцеш.

Ткъаь дий дийнахьа Советски Эскаро кагйир японски кIоатIаленний ерригга система. хIалакдир миллион гаргга хинна Квантунски эскар. Японцех дIабаьлар ворхI бIаь эзар гаргга салтийн эпсараши. Царех 84 эзар гаргга боабаьн 594 эзар плен боалабаьй. Ужжал дукха нах байнабацар Японе Американен Катайнен духьала яьча цхьанна а операце.

Белгалдоаккхаргда вай, капитуляце условешта Японе кулг яздаьчул тIехьагIа ши кIира даьннача гIолла из дIалаца американцаш болабенч хилар. Машар гIехь мохк дIалацар лар из, топ ца кхоссаш саг ца вувш.

ХАТТАР: Милитаристски Япони эша а яь яьккхача коталон лоархIамах фу аргдар Iа?

ЖОП: Цунца дувзаденна белгалдаккханза даргдоаш лоархIаргдар аз:

Цкъа-дале, Квантунски эскар советски бIуво дохадаро ерригача Японе капитуляци еш сихдар, дунен шоллагIа тIом чакхбоалача дIакхоачабар. Цо боабергболчара баьхар американски английски бIаьш эзараш салтий, миллионаш японцаш Iоажалахи саготонехч баьхар, японски гIаьрахоша дIахо хIалакдечарен довхачарен даьхад Малхбоалени Къулба-Малхбоалени Азера халкъаш. Китае, Къилбаседен Корее, Вьетнаме халкъа революцеш котъялара, Азера колониализм йохара аьттув болч хьалаш хьахилар.

ШоллагIа-дале, японски милитаризм эшаво новкъостал дир СССР-ан Японенен юкъе дикача лоалахой юкъмоттиг оттаяра хьалха новкъарле еш хинна духьаленаш дIаяхара. Советскии японскии халкъаш географически эIаши гаргга хиларал совгIа, цар дукха да юкъара хьашташ а, хIаьта эггара кертердар — из да машарга кхача, дунен халкъашта юкъера кхерамзле Iалашъе цхьатарра уйла хилар. Советски правительства даиза дарг мел доацар ду Японена дика гIулакхаш тассара. Цудухьа догдоах вай СССР-а уж уйлаш Японе кхетае йоагтIача тайпара кхетаергхиларга.

КхоалагIа-дале, хоадамболлаш дола дакъа Советски Союзо а лоацаш, антифашистски коалице пачхаьалкхений коталонца, паргIато езача халкъий коталонца чакхбаьлар дунен шоллагIа тIом. Цхьан оагIорахьара, реакце низашка, керда тIом хьабе гIертарашка цIенхаштта баь хоам ба из, шоллагIча оагIорахьара — тайп-тайпара социальни строй йолча мехкаша беркате цхьана гIулакхаш леладара бола хьоккам, халкъийи пачхаьалкхенийи юкъарча низашца моллагIа агрессор соцаве, Лаьттан тIа машар лоаттабе йиш хилара бода хьоккам ба.

(АПН).

Духьале йоацаш Японе капитуляци яра (1945) акта кулг яздаь 30 шу дизарга.

СУРТА ТIА: Тихоокеански флота морякаш, Порт-Артура бухта тIа СССР ВМФ байракх йогIаш ба.

(СССР кинофотодокументий паччахьалкхен Центральни архив).

ТАСС фотохроника.

ЯПОНИ: ДУНЕН ШОЛЛАГIЧА ТIЕМА УРОКАШ

Ткъаь итт шу хьалхагIа, 1975 шера 2 сентабре кхы духьале йоацаш Японе капитуляци яра актана кулгаш яздарца чакхбаьлар дунен шоллагIа тIом. Фашистски Германии милитаристски Японии бокъонца ийшар. Селлара шераш дIадахачул тIехьагIа юха а юха а сенна хьехаю вай дIабаьннача тIема тема? Хьехаю, миллионаш нах боабар халкъий дукхача ноахалий къахьегамца хьакхелла Iалаьмате дукха рузкъа хIалак хилар адамленна дицде ца могандаь; адамленна бе башха доацаш дац уж чотъяь варгвоацаш дукха саготонаш шоашта сено тIакхоачаьй, царна бехке эар малав хар. ХIана аьлча дIабахача тIема событеш исторически кхетаяро дIоагIа лу вайна керда тIемаш ца хилийтара.

Японски халкъа дукха мах баьлар йIаьххача хана СССР-ца, Китайца, Азерча кхыча халкъашца агрессивни политика лелаьча шоай паччахьалкхени политически кулгалхой зуламеча гIулакхех. Дальни Востокен Тайжача океана бассейнни хадданза тIемаш хьедаьри довнаш гIеттадаьри Япони я: 1895 шерагара 1945 шерага кхаччалца дIадахача 50 шера хьахьувш а ца хьувш а 37 шера тIом баьб цо. Хьовзамаши саготонаши тIаувттаьй мехка доал деча гIозарий экспансионистски политико цун халкъа. Дунен шоллагIа тIом болча хана фронташка вийнав 2 миллион гаргга японец, 4,5 миллион сагах чиналид хиннав, 8 миллион саг чуваха тхов-кIийле йоацаш висав, итташ миллионаш нахага моцал хиннай.

Цхьабакъда, Японе хIанз а ба уж хIамаш вIалла новкъа а доацаш дицдеши доал деча гIозарий агрессивни гIулакхаш е бехказа даха, е японски халкъа тIаэтта бала бахьан долаш бехктокхаме бараш кIезига мара боаца эскара керте латтараш ба аьнна хетийта гIертеши бола деятелаш.

Дунен шоллагIча тIемах лаьца хIанз Японе кепаеттача материалаш тIа каст-каста кордоагIаргда «самооборона» яцар духьа а хIаьта иштта «хьатара бесаш дола халкъаш» кортамукъадахара а хьоабаьб Японе тIом яхаш дола къамаьлаш. Японе агрессивни гIулакхех дола цу тайпара хабараш хIанз духхьашха дувцаш дац. Азена шийн доал тIаоттаде гIертача японски милитаризма уйлаш къайла а кхухьаш. гIом хьалс хьалхарен тIема ханарен японски пропаганда азиатски халкъашта юкъе иллюзи йоаржае гIертар «кIайча империалистий» доала уж кIалхIардахардухьа бу Японе тIом яхаш. Цу пропаганда новкъосташа шоай бIу духьале йоацаш азиатски мехкашка чубагарга а «цхьатарра бесаш долча азиатски халкъий хIама тоадергдола хьал оттадара» лозунгица шоай колониальни режим оттаярга а догдоахаш хиньад японски доал ду гIозараш.

Цхьабакъда, японски милитаристаша азиатски халкъашта паргIатон кортамукъалеи чузар, европейски империалистически паччахьалкхенашка доал долча хана хинначул а кIалланегIен къизагIен йола колониальни режим ера. МалагIча «кортамукъален миссе» хьакхоьхьа хила дезаш дар из къамаьл, нагахьа санна Япони ше а колониальни державь хиина хилча а кхыметтел, масала, лоаллахарча корейски халкъа а, кортамукъале лулга цунна гIанахьа дий дага ца хилча а. Цун агрессивни доахьарча политически наькъа лард яр японски халкъ кхычарел тIех да, лакхера Iочуяздаь да кхыча халкъашта цо доал делга яхаш хиина уйла.

ДIалийцача мехкашка Iалаьмате дукха доккхий зуламаш даьд японски милитаристаша. Харцдулургдоацаш хьахьекхар уж документашен бIаьш тешаша даьча лоткъамашен Дунен халкъашта юкъерча тIема трибуно суд еча хана. Дуне тохаделар тIем тIа плен боалабиь нах боабарахи граждански наха низаш дарахи дола хоамаш хьакхайкадаьча хана.

Къиза таIазар дир японски тIема зуламхошта: 5 эзар совгIча сага судаш йир цар зуламаш леладаьча мехкашка. Бактериологически герз кийчдарахи юкъедаккхарахи бехке беш хиннача японски эскарца гIулакх даьрий деша Хабаровске хиннача судебни процессе (1949 ш., декабрь) харцде йиш йоацаш хьахьекхар, японски бIуво Халхин-Гол яхача хин районе СССР - ан МНР-енен духьала из даьккха хилар. 1940 шера дена хадданза Катайна бактериологически атакаш еш бар японски милитаристаш, хIаьта тIом чакхбаьначул тIехьагIа миллионаш болча наха из герз тIадоассаде кийчлуш а бар. Цхьабакъда, бактериологически тIема средствяш кийчъеш йола керттера базаш чухиннача Маньчжуре советски бIуво бIарг чьа ца локхийташ наступлени яр бахьан долаш уж къиза планаш юкъагIъяьхар.

Япони йохаяьчул тIехьагIа цIенъенна дIаяьлар японски колониальни импери. Дунен шоллагIа тIом болча хана дIалийца мехкаш меттел «къаьнара» японски колонеш а мукъаяьлар колониальни Iазапах. Духхьал японски милитаризм йохаярах хиина воздействи бахьан долаш чIоагIбелар Корея, Вьетнам, Бирма, Индонези, Филиппинаш, Инди кортамукъа а йоалаш, исторически лоархIамеча коталонашца чакхбаьнна Дальни Востокен Къулба-Малхбоален Азен мехкашкара къамий-кортамукъален болам.

Гаьнна йолхаш экспансионистски уйлаш яр Японе доал деча гIозарий. 1940 шера сентябре Германецен Италецен кхаь державa пактана кулг а яздаь, дуненна доал дара планаш йолаш яр из: нагахьа санна Германецарча тIем тIа СССР эше советски Дальни Востоки Малхбоалехьара СибаргIен дIалаца а цул тIехьагIа Германен Итален новкъосталца Тайжача океана тIарен Къулба - Малхбоален Азерен США-и Англен доалахьара моттигаш хьалувца а дага яр. ХIаьта, нагахьа санна Германецарча тIем тIа СССР духьалъотталой, хьалхагIа Азера английски, французски, голландски колонеш хьа а лийца, цул тIехьагIа СССР-а духьала тIом болабе лерхIар цо.

1941 шера апреле кулгаш яздаь нейтралитета хьакъехьара советско - японски пакт йоллашехьа а, Японе Iалаьмате дукха низаш — Квантунски эскар — тIаэзар Советски Союза доазонашта. СССР дальневосточни доазонашка кхерам тIатувсаш ше леладаьча гIуллакхашца тоъал дукха советски бIу цига лоаттабича СССР да йоалача йоаккхар Японе, цудухьа тIом бе Германена аттагIа хулийтар. Цул совгIа, Японе герзашцарча низаша цIаккха а лерттIа дIалелийтацар советски торгови кемаш, хIаьта СССР-ерча цун дипломатически аппарато шпионски ховмаш гулдора гитлеровски Германена. Японе леладаьча цу тайпарча провокациони гIуллакхаша цхьаккха маIан а доцаш яйна нейтралитета хьакъехьара советско - японски пакт дIайоаккхаш хилар 1945 шера апреле дIакхайкаданза СССР ца йоалача кхоачадир гIулакх.

Ший союзнически декхара тешаме йолча СССР-о, Германе капитуляци яьчул тIехьагIа кхо бутт баьннача гIолла Советски Союзо тIом болабеш хилар оттадаьча Крымски конференце решенега хьежжа, 1945 шера 9 августа, Японена духьала тIом болабир. Цу тайпа СССР-а дага хиннар — хIама хургдоацаше а дIахо бахьа гIерташ Япони мара ца, хинна — дунен шоллагIа тIом сихагIа чакхбалийтар. Духьале ца еш капитуляци яра Япони тIаьхьехача хана Советски правительствана хетар цу тайпара ший политика машар гаргабоалабара, дIахорча Iоажалахи саготонехи халкъаш мукъадахара, духьале йоацаш капитуляци е ца тигачул тIехьагIа Германена тIаэттача кхераман саготонаштен кIалхардала японски халкъа торо ялара алхха цаI мара йоаца средство я аьнна, Советски Союза из политика леррагIа чакхъяьхар Японена духьала тIом беш мел яьккхача хача. Дунен цу районе доал шийга эцар духьа къовсам лоаттабеш яцар Советски Союз, цхьанна а хIаманна бехке боаца итташ эзараш маьрша баха нах, къизагIча тайпара городашта Хиросимаен Нагасакенен атомни бомбаш чу а йийтта США правительства из даьчча тайпара, боабарца дуне кхерадэ гIерташ яцар. ДIахо тIом беш хиннача эскара духьала мара лоаттабацар Советски бIуво къовсам. Духхьал Квантунски эскар эша а деш яьхача коталонаша вIаштIехьдаьккхар дунен шоллагIа тIом чакхболгеи дукха сатийса машар юха оттабелгеи.

Дунен шоллагIа тIема урокаша халкъаш тIахьех фе хилара, машар бахьан долаш хьинаре къовсам лоаттабара. Цхьабакъда, дунен шоллагIа тIом бахьан долаш атта хьал хувца, из чакхбаларца дувзаденна даьча дунен халкъашта юкъерча договораштен соглашенештен ревизи е гIерташ долча низаша герз хIанз а Iодилладац. Уж низаш хьаллоац Японе белгталарча гIозараша. Хадданза шоай хур ду азиатски халкъашта духьала японски милитаристаша лоаттIиь агресси бехказа яккха, Японена духьаларча тIем тIа Советски Союзо лаьца дакъа кIезиге гIерташ.

Цхьабакъда, исторе чарх тIехьашкахьа юха кхостае гIертарах цIаккха хIама хинадац. ЧIоагIа машар Iалашбе гIерташ да Японе халкъ, азиатски континента халкъаш. Цхьабакъда, машар оттабарга бода никъ — из бац тIема блокаш вIашагIъехкара, цхьа паччахьалкхенаш воккарна духьала латтара никъ. ВIаши дагардараш кIоарга кхетадарга, дикача лоалахой юкъамоттиг чIоагIъярга гIолла бода машарген кхерамзленген бода никъ. Кхоккам кIаьдбара процесс дIахо дегIаухаргйола а кхерамзле Iалашъярен цхьача гIулакхаш леладарен проблемаш паччахьалкхенаша коллективни ларда тIа къестаечa Европе санна Азе а юха доставргйоапаш хулийтаргйола а гIулакх де деза. Цу гIулакха хиланза даргдоаца хьалаш лолаш да.

Александр ПАНОВ,
исторически Iилмай кандидат.

(АПН).

Кердача пятилетка хьалхарча шера ка болчен доакъарен культурай хьувкъама ларл йоллаш ба Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза механизатораш. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт маьрен сесаген агрегаташ. Ден норма 8,5 гектар йолча 22—23 гектар хьокх УмаевгIар Iисаси Нинаси. Оахам ала хIама доацаш дика ду.

СУРТА ТIА: хьалха латта механизатораш УмаевгIар Iисаи Нинаи.

В. ИВАНОВА сурт.

ДИКАГIЧАРЕХ ЦАI

Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» заводе Сагов Йоакъапа болх бу итт шу гаргга ха я.

Говзача токара цIи механически цехе меттел ерригача заводе а шаьра йовзаш я. Назрановски профессиональнотехнически училище чакх а яьккха цу хана деча цхьан станока тIа болх беш хьавоагIа из.

Халонех кхераш вац къона специалист, уж кIезига нийсъеннаяц цун. Бакъда, мел дукха уж духьал нийсъяларах, Йоакъап коттвувлаш хьавоагIа массаза а.

Брак йоацаш, цIена, тешаме хул Йоакъапа беш бола болх. Нагахь санна ца хоош а балха юкъе брак нийсъелча, из чехка оарцагI воалл дIахо шийгар цу тайпа гIулакх гуча ца далийтара.

Укх пятилетка тIехьарча шера шийн цехера токарашца социалистически яхье а ваьнна къаьстта дика къахьегаш ва говза токарь Сагов Йоакъап.

Завода карара-кара тела ЦIе байракх яьккхай Йоакъача къахьега цеха коллективо. Пятилетка ханал хьалха цу коллективо кхоачашъергхиларах дог тийша ба завода кулгалхой.

— МоллагIа из вале а, — йоах нов. Сагова, — шийн болх безаш хила веза. Из иштта ца хуле цун болх цIаккха дIагIоргбац. Аз массаза а доакъ кхал ду сай балхах, иттех шера аз доал деча сай станоках.

Дика токарь хиларал совгIа, дика новкъост ва оалаш ва шийн коллективе Йоакъап. Из кийча ва миччa хана моллагIча сага новкъостала ва.

Шийн балха декхараш кхоачашдича воалаш вац Сагов. Боккхача безамца цо дIател шийн опыт къонача специалисташта. МоллагIа ца кхеташ вар чехка нийсача новкъа воакх дикача специалиста Сагова Йоакъапа. Цудухьа цун сийа ду, лоархIа а лоархI новкъосташа, цеха а завода а кулгалхоша.

Дуккхача шерашка цхьан станока тIа хьаьнал къахьегарах кIезига яц Йоакъапа тайнина сийлен грамоташ, иштта кхыдола совгIаташ.

КПСС XXV съезда накъаводаь доккхий толамаш доахаш хьинаре къахьегаш ва говза специалист Сагов Йоакъап.

М. МУТАЛИЕВ,
Назрановски районни газета юртбоахама отдела заведующи.

Оаха яздаьчун лерагIа

Укх шера 3 июле «Сердало» газета тIа кепа теха араяьлар «Техниках дикагIа пайда эца» аьнна корта а болаш йола рейдови бригада материал. «Алханчуртский» совхозеи «Кавказ» колхозеи цхьадолча кхашка ялат чуэцача гучадаьнна кхоачамбоацараш дувцаш яр из. Цу гIулакхах укх тайпара хоам бу редакцега «Кавказ» колхоза парткома секретара нов. Кокова:

— СТАТЬЯ ТIА ДУВЦА КХОАЧАМБОАЦАРАШ ТХА БОАХАМА ШОЛЛАГIЧА УЧАСТКЕ ЯЛАТ ЧУЭЦА ДОЛАДАЬЧА ХЛИА ХИННА ХИЛАР БАКЪДА. СПЕЦИАЛИСТИЙ СОВЕЩАНЕ ЙИЙЦАЙ РЕЙДОВИ БРИГАДА МАТЕРИАЛ. ЦУ ТIА БЕЛГАЛДАЬХА КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДIАДАХАРА ДЕ ДЕЗАРАШ ДАРАХ СОАХКАРЧУЛ 11 ДИ ХЬАЛХА ЧУИЙЦА ДАЬЛАР ГУРАХЬА ДIАДИЙНА ЯЛАТ. КОМПЛЕКСАГIА ДУ ДЕРРИГА ЮРТА БОАХАМА БАЛХАШ, ЧА ВIАШКАТЕХА МАДАЬЛЛА А АХА ДОЛАДУ ЛАЬТТА. 20 АВГУСТЕ 3500 ГЕКТАР АЬХАД ИЗ. ДIАДАХАЧА ШЕРА ЦУ ХАНА АЬХАЧУЛ 1130 ГЕКТАР ДУКХАГIА.

СИГАЛЕНГА БОДА НИКЪ

Заводской районе я къонача летчикий - космонавтий школа Юкъерча школашка дешара шу дIадоладалехьа август бетта боагIа укхаза деша безам баран.

Школе деша дIайибу ялхлагIча класса дешархой. Цига авиацеи космонавтикаи юкхьанцара знанеш лу, самолеташи вертолеташи хьа мишта яьй хайт, самолеташ гIовттара Iойоссара теори, пилотироване техника йовзийт, тIема гIулакх Iомаду.

Йоккхача авиацега бода никъ цу школера дIаболабаьб цига дийша баьннача дуккхачар, бизза бола летчикаш хиннаб царех. Уж ба Кукша Владимир, Кантемиров СаIид, Цветаш Никита, йижарий АлибеговгIар Татьянеи Розаи, Дадулаев Геннадий.

— ХIанз боккха теркам тIабохийт оаха, — аьлар школа начальника М. К. Нагиева — граждански авиаце дешара заведенешка нах кийчбара.

Иштта дIадахача шера тха школе 100—120 курсант деш хиннавале, укх шера уж 300 гаьнна дIакхоачаргва.

Дика хьехаш ва аэродинамика преподаватель М. В. Алейников. Хургболча летчикашта цо Iомаю авиационни техника, цун эксплуатаце бокъонаш. Самолет лалла Iомаду берриш преподавателаша Д. Д. Макашова, В. Н. Назаренкос, самолетий двигателаш йовзийт С. Л. Коложварен В. А. Живоновен.

Цига дийша баьнна дикка дукха нах авиационни училищашка деша бахийтаб укх шера, масала, Акаев Салам, Кирюхин Юрий, Чиикорьян Степан, Эскиев Абдулбек, Сапиинников Виктор, Исраилов Iаддал, Хатиский Михаил.

Ф. МАЯКОВСКИЙ.

ДОАКЪАР ШОРТТА ХУРГДА

Йолаш йолча торонех бизза пайда а эцаш, Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза 3 отделене механизатораша доакъар кийчдара дерригa низаш тIадахийтад укх деношка. Хадданза фермашта юхерча кIоагашта хьатIаувзаш латт моша гIадамаш. ХIанзле 2700 тонн силос еллай отделене механизаторашен хьайбаш лелaдерашен. Соахка укх хана хиннaчунца нийсдича 700 тонн дукхагIа да из маьхера доакъар.

Иштта дика вIаштIехьдаьккха Iалашдир гIожа доакъар. Отделене дIайийна 107 гектар люцерна я. Из майда йоккха еце а Iалама хьалаш аьттув болаш доацилга дика кхетадаьча ахархоша дика пайда ийцар цу люцернах, ХIанзле диазза хьекхай из. Люцерна массаза хьокхача хана хадданза хий дийттар цу кхай тIа.

— Йокъал латтаргйолга гуш дар, — йоах поливальщика С. Изнаурова. — Цудухьа ди а бийса а ца къовсаш кхоачам хиллал хий дийттар оаха. Соахка кхозза мара хьакханзар из люцерна.

КIанз люцерна пхезлагIа хьакха дага ба кхаш леладераш. Цу тIара чуийцача дикача доакъарах 260 тонн йол Iалашъяьй. ХIаьта иштта 260 баьций хьоар кийчдаьд. ЦIаькхазза хьекхачох 40 тонн йоли 150 тонн баьца хьоари кийчде дага ба отделене.

Г. ГРУЗИН.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА

«КПСС XXV съезда баха чабоагтIара накъабахар духьа хьинар айдаь къахьегаш хьабоагIа «Шалинский» совхоза къахьегамхой.

Юкъарча хьайбашта гIожа а моша а доакъар кийчдара цар башха дика гIулакхаш гуш да. ХIанзле совхозе 3200 тонн силос кийчъяьй.

ДIабахача бархI бетта паччахьалкхенга дулх доххара план 106,8 процент кхоачашъяьй.

Халкъа боахама план кхоачашьеча хьайбашта дика Iунал деш хьинаре дакъа лоац коммуниста Эзерханова Iайнас, комсомолка Тарамбаева Халишата, кхыбараша. ПланагIа дийнахьен буси 500 грамм тIаkхета езача 780—850 грамм дулх тIаккхет цар леладеча хьайбашта.

М. ЭПЕНДИЕВ.

Ракеташ кхеллачун цIа-музей

Розаш яха эзаш дукха дезаш хиннав Сергей Павлович Королев. Iилмахо дийна волча хана дIаегIа кIотаргаш хIанз музей а хиина дIаэттача цIен хьалхашке цIий а яь ягIа гахин а тIехьа. Чайковске музыкеи Пушкина стихаши дукха езаш хиннав из. Ракетно - космически системай керттерча конструктора уйлаш еш йоаккхаш хиина ха гIулакха эшар миссел мара хиннаяц, цудухьа хеталуш хиина хургья цкъаза цун решенеш сов сихвенна йича санна, цхьабакъда иштта хинавецаре кхувргдацар цун дизза доацача кховзткъа шера ше даьр де.

Академика Сергей Павлович Королева цIераца дувзаденна да эггара хьалхара лаьттаң искусственни спутник сигалъяхийтарца хьайийллача космически заман хьалхарча итт шера къагIа мел дийна хIамаш. Конструкторски бюро чу «ЧС» — чоалхане йоаца спутник — оалаш хиннад цу аппаратах. Технически лоаттамга диллача белггала я а яр из чоалхане йоацаш — чулатташ радиопередатчик а йолаш металлически кIопилг. Юххьанца деиз дика кхетадаьд Королева, Марсага бода никъ бокъонца ше ма-ярра кийчъяьча теорега гIолла илла ца Iеш 30-гIа шерашка доладеннача юххье реактивни движени Iомаеча группе (ГИРД) цо болх дIаболабаьча ши метри ах метри йIаьхача дюралеви сигарашка гIолла а уллилга. Юххьанца бIаь метр мара ихаене а, сигалъика духхьал уж ракеташ яр ГИРД-о шийна хьалхашка оттадаь декхараш реальни хиларах дог тешаде дезаш хиннараш...

ХIанз а бицбаланза ба дукха ха йоацаш «Союзо» — «Аполлоно» баь никъ. Анализе езаш ба «Салют-4» яхача станцела шоллагIча экипажо шин бетта совгIча хана баь никъ. Лаьттаң естественни спутника гонахьа болх беш я «Луна-22» яха станци. Сахулча седкъагIа йодача тракторегIа йолх «Венера-9», «Венера-10». Лаьттанна гонахьарча ара болх беш я «Молнеш», «Метеораш», «Космосаш».

Цу массайолча хIамах Сергей Павлович Королева къахьегам боалл. Мемориальни «Iамузей хьаделлача хана цу хьакъехьа дийцар академика Котельников Владимира, СССР Iилмай Академе члена-корреспондента Бушуев Константина, СССР летчика-космонавта Елисеев Алексея.

«Нагахьа Циолковский Константин «Космически наькъа теорена лард еллар хиннавале, Сергей Королева практически космонавтикана лардаш еххай», — керттерча конструктора гIулакхаш иштта дийцар Котельников Владимира.

Доккхийи массане а къоабеладаь тIаийцан да космос карерзаергйола средство ракета мара ца хилар хьахьекхача Циолковский Константина карагIдаьнна хIамаш. «Адамлен эггара хьалхара сийлахь-боккха гIа сенах латт аьлча, из латт, атмосферал хьалъара а ийкка, Лаьттан спутник а хиина дIайолаяларах». 1911 шера издаьд цо уж дешаш. Шийн ханал гаьнна а ваьлла гIа боахаш ваха Iилмахо хиннав Циолковский Константин. Замаца гIабоахаш лийннав Королев. Цо реально мах баьб хьалий, хьалан ханаи хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара тIадеззадаьд цо дерригa низаш. Иштта дар Сийлахь-боккха Даймехка тIом болча хана. Цхьабакъда, маьхк санна эшаш хиннав цуна Калужски уйланхо а. Цун идеяшкара гора цуйна перспектива, хьайбаьб цо низ. Цхьа бахьан доацаш дац Королева дег тIара сий деши шийн хьехархой лоархIаши хиннача Циолковский Константинен Цандер Фридрихен портреташ академика балха кабинете хьалдадаш хилар.

«Гениальни цхьац-цхьалца барий» ха чакхйоаллача хана дIадоладеннад академика Королева гIулакхаш. Эзараш Iилмахой низаца хьадеш дар Iилма. Шийн коллектива низаш меттал кхыча предприятей коллективий а низаш хьадда декхараш кхоачашдара вIашагIтоха ховш вола башха-дика организатор хиина хиннав из. Уж оамалаш белгалъяьхай дуккхача шерашка керттерча конструктора кулгалца болх беш хиннача Елисеев Алексея.

«Пилот возцаш а волаш а дола кемаш хьадеш хиннача йоккхача коллектива кулгалхо вар тхона Королев, — аьхад цо. — Балхара дIаваха дог ца доагIаш хулар предприятеа хьал. Цехашка каст-каста волгIар керттера конструктор, хIаьта монтажаш тохкамаш деча корпусе объекташ вIашагIъехкача хана дийнахьа а буса а цига хулар из. Доккха хьакъали таланти йолаш саг вар из».

Шийн беррига низ тIабахийте болх бора Сергей Павлович Королева, доагIар дизза хьадехаш хиннад цо кхычаргара а. Атта дацар цунца болх бе, цхьабакъда шоай безам а хиина цуннара дIа а бувлаш дIаухараш кIезига бар. Наха кхетадора цо дIадехар гIулакх бахьан долаш хиннилга.

Юкъерча дегIара, шера белажаш а йолаш вола из физически тоъал низ болаш хетар, цхьабакъда дегIацарчул чIоагIагIа бар из цун дега низ. Гонахьарчарна гацар цун мелал, геттара бийса яхачул тIехьагIа шийн шозза вIаштIаръяьча колледже чувоагIаш, лагIаш тIа гIолла лакхерча этажа тIарча цIеношка хьал а кхачалехьа «уйлаш еча лагIа» тIа Iоховра из, дегI мукъа хецар цо.

Королевх йоахкаш хиннача башхалоех цаI — эггара кердагIа йола конструкцеш оттае гIерташ хилар: цун кулгалца хьаяьй «Электрон», «Молния-1» яха спутникаш, Беттага, Марсага, Венерага никъ байта планеташта юкъера автоматически станцеш, лехкаш дола «Востоки», «Восходи» яха кемаш.

Оамалга диллача сабаре хина из сухал дукха езаш, лелалга дукха дезаш хиннав. Цо болх беча истола лакхе хьалтеха доалл Фински Залива ша тIа гIолла бухь билла водача Владимир Ильич Ленина сибат гойташ дола сурт, хIаьта цIагIа—конструктор дийна волча хана космосе а баха юха цIабахка кхийнача цхьайтта космонавта автографаш тIалатташ йола «Селкъашка» яхаш Постников Григоре яьча скульптура копи. Дукха хIама ца эшаш фаьлг хет цу саго баьча балха темп. 1947 шера сигала яхар цун эггара хьалхара ракета Р-1, итт шу даьннача гIолла гIоръяьнна «ворхI» — Р-7 яхача ракето орбита тIа яьккхар спутник 1961 шера Веселенне гражданин Юрий Гагарин тIа а волаш сигала лахар «Восток», хIаьта кхы а пхи шу даьннача гIолла цун кулгалца хьаяь автоматически станцеш Бетта тIеи Венера тIеи кхаьчар.

Академика Королева цIа-музей сигаленгахьа леста дагIача титанови тIаьска — СССР халкъа боахама карагIдаьнарий Выставке дIачуволдача дагIача космос караерзаяьрашта дегIача памятникана гаьна доацаш дагIа Циггача оттаяй академика бюст а, цун цIи тилийй улицах... Цхьабакъда мел аьлча а, Iилмахочоа дегIа телашагIа дола памятник а долаш дус цун гIулакхаш, седкъашка кхача безам мел бараштa кхетам телен хIанзчул тIехьагIа а дуккхача хана кхетам тергболен цо де лийрхIараш.

Михаил ЧЕРНИКОВ.
(АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Вьетнама Демократически Республика 30 шу

Дог-уйла цаI йолаш

Шийн 30 шу дуза юбилей вьетнамски халкъо къаман лоIами кортамукъален бахьан долаш дуккхача шерашка лоаттабаьча халача къовсаме хьадда яьккхача коталон хьалашка белгалйоакхх Вьетнама Демократически Республико. Цо къаьстта дезагIа хетийт таханара цIей. Деза ди хьатIакхоачаш ПТВ ЦК члена, вьетнамо - советски доттагIала Общества председатела Нгуен Ван Кина тIайийцар Ханоера АПН корреспондент Ю. Чурьянов. Цунца ше къамаьл деш цо аьлар:

Шийн 30 шу дузача шера кхы цхьаькха цхьа юбилей а белгалъяьккхай ДРВ-ес: вьетнамо - советски доттагIаль Общества 25 шу дизар. Цхьабакъда вай мехкий халкъашта юкъера доттагIала гIулакхаш дуккха хьалхагIа денз хьадоагIаш дя. Уж да социализми коммунизми - сийрда идеалаш юкъара а йолаш болча вежарашта, гаргарча доттагIашта юкъера солидарноста гIулакхаш. Низ бола хьаст ба цу вежарашха долча доттагIала - марксизм - ленинизм, Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци, дерригIа айхха цхьана леладеш дола Вьетнама къахьегамхой Партеней Советски Союза Коммунистически партеней юкъера гIулакхаш.

Ленинизмой Сийлахь - йоккхача Октябра идеяшеи влияни ярах 30 шу хьалхагIа йоккха котало а йоаккхаш чакхбаьлар вьетнамски халкъа къовсам. Советски Эскарой халкъой немецки фашизми японски милитаризми эша а яь яьккхача коталоно вIаштIехьдаьхар Августовски революци толаме чакхъяккхеи Вьетнама Демократически Республика хьаен тха халкъага йиш хиийта аьттув бола хьалаш. 1950 шера Советски Союзо официально къоабалъяь тIайийцар ДРВ, цунца дипломатически гIулакхаш тессар. Цу хана денз кхы а дуккхагIа чIоагI а ешай, хадданза дегIа я ух вай шин халкъа юкъера вежарий доттагIали денале солидарности.

Республика эггара хьалхарча президента Хо Ши Мина патриотизман бокъонца йола интернационализман уиланца хьалкхедаьд вьетнамски халкъ. Советски Союз дукха езалаш, сийлахь - йоккха Ленин, дерригача дунен тIарча къахьегамхой баьччеи хьехархои лоархIаш хилалаш яхаш хьинхад цо тха наха.

Вьетнамски партиоташа французски колонизаторашта духьала шоаш къовсам лоаттабеча хана массаза а СССР-га сатийсад, цунах бовргоаца революце кхерам, хьинар духдувла низ бола хьаст, дерригача адамашта дага латтар а лоархIаш. БIаьш вьетнамски революционераша шоаш боабе бугаш кхайкадаьд дешаш: «Дикъала хийла Советски Союз!».

Советски халкъацарча цIенача доттагIалой безамои кIоаргга овлаш хийцал воккхача сагагара ваьшна берага кхаччалца, городе вахачунгара тха мехка эггара гаьпагIча миIинге юрта вахачунга кхаччалца волча хIара вьетнамца дег чу.

Ах бIаь шу совгIа ха хьалхагIа ДРВ президента Тон Дык Тханга, французски тIема кема тIа матрос ше волаш, цIе байракх урагIъахийтай хIаьтта хьахиина Советий Мохк хьаллоацаш хилар белгалдоаккхаш. Ткъо шу гаргга ха яьккхай цо вьетнамо-советски доттагIала обществана керте латташ. Таханара тха Общество — вьетнамски халкъа йоккхагIйолча организацех цаI. Цун тайп - тайпарча гIулакхашта юкъе хIара вьетнамцо дакъа лоац ала мегаргдолаш да вай халкъашта юкъера вежарашха дола бувзамаш чIоагIдар духьа.

Мехкарча кхыча общественни организацешца цхьана Общества дIадовзийт СССР-а карагIдувлараш, советски наьха революционни, тIема, къахьегама традицеш, цо дувц вьетнамски халкъо даьхе кIалхаръяккхар духьа империализмана духьала лоаттабеча къовсаме, социализм хьалъеча КПСС-о, Советски правительства, советски халкъо оагIув хьаллоацаш хиларах а цар цунна деча доккхачеи маьхарчеи новкъосталах а.

ХIара шера Общества вIашагIдехк советски опыт кIоаргагIа Iомаяран кхоачашъяран наьха деган ура увттадеш, моттигашка организацешта юкъера доттагIала бувзамаш чIоагIдара, къаьсткъаьстача коллективаша вошал тассара новкъостал деш дола вьетнамо - советски доттагIала бетташи кIираши.

Советски Союзаца дег тIара безам болаш долча вьетнамски халкъа чIоагIа дика хет цо доккхий толамаш доахаш. Советски гражданий дегашца цхьан муамагIа детталу вьетнамций дегаш, царца цхьана сапаргIата доах тха пар коталонашеи карагIдувлача дикача хIамашеи. Оаха дIакхайкаду, Iалаьмате йоккхий сагатонаш, балаш, вонаш ланна халкъ лоархIаши къоабалдеши тхоаш хилар, оаха доккхал ду цун революционни деналах, кхолламаш деча талантах. Советски халкъо пролетарски интернационализма гIулакхаш гойт, паргIатон кортамукъалеи бахьан долаш къовсам лоаттабеча халкъашта новкъостал а деш. Из массаза а хиннад империализманеи реакценеи духьаларча къовсамхой хьалхарча мугIарашка, хIанз бIубенна коммунизмага бода никъ буллаш доалл.

ИIаьхкача ханеи халеи ше лоаттабаьча революционни къовсаме вьетнамски халкъа массаза а чIоагIа терко яьи, из хьаллаьцад, доккха новкъостал даьд цунна КПСС-о, Советски правительства, вежарашха долча советски халкъо. Пролетарски интернационализма низ болчеи дикачеи уилай влияни гIа советски наха шоай дегах цхьа дакъилги шоай балха беркати кхоачийт тхога. Цудухьа оаха кхетаду, Вьетнама йоккха котало Советий Мехка мел чIоагIа гIадбаха тIайийцар. КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева, цу коталон боккха мах а беш, белгалдаьккхад, цо «дуккхача шерашка Вьетнама патриоташа лоаттабаь турпал къовсам чакхбоаккхаш хилар». Из да тIема, политически, дипломатически къовсама тайп - тайпарча формех кхетамца пайда эцарах хьахиннар. Цунца цхьана из котало социализма мехкий бокъонца йолча денале чa солидарноста котало а я. Цо ниттa хьахьокх дерригача дунен тIарча прогрессивни низий оагIонгахьарча безамеи новкъосталеи боккха морально - политически лоархIам».

Советски Союзои кхыча социалистически мехкашеи вежарашха даьча новкъосталои оагIув хьаллацарои гIо даьд ДРВ экономическии обороннии потенциал чIоагIъяра, лоархIаме фактор а хинна дIаэттад агрессорий низаш эша а даь котало яккхараи тха мехка социализм толаме хьалъяран.

Из гIои мах баь варгвоаца новкъостали дар бахьан долаш дег тIара баркал оал оаха КПСС-а, Советски правительствана, СССР халкъа. ДоттагIала кIоарга уйлаш я тха халкъа Советски Союзаца. Из доттагIал Вьетнамеи СССР-еи хьашташа ма-яххара хинна ца Iеш, дунен тIарча дерригача прогрессивни низий денале солидарность чIоагIъяра хьашташа ма-яххара а да.

ХАНОИ.

(АПН).

СТУДЕНТИЙ ДЕЗАЛЕ ДIАЭЦАР

Дукха кагирхой гулбенна бар дIадахача шоатта дийнахьа «Машиностроитель» цIи йолча кинотеатре. Уж бар шоаш деша дIаоттар дезле баьхка — Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча, академика Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института студенташ.

800 студенто хьалйизай кинотеатр. Президиуме ба института кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей викалаш. Духовой оркестро марш локх. Зале хьачуяхь институтен комсомольски организацен ЦIе байракх.

Митинг хьаелл института парткома секретара Ю. В. Маречeнкова. Къамаьл де дош эц института ректора, профессора Ю. Л. Росторгуева.

1-ча курса студенташ долалуча гIозача вахарца даькъала бийцар укх шера из институт яьккхача В. Игнатиаде. Мехкдаьтта института студента сий лакха лоаттадергхиларах дош луш къамаьл дир 1-ча курса студента Батаев Анатоле.

Цул тIехьагIа колоннаца В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа болх студенташ. Лотаяь факел бе йоаллаш колоннана хьалха болх 5-ча курса студент Ибрагимов Лаьчеи 1-ча курсера Яхьяев Iийсаи. В. И. Ленина памятника хьалхашка зизаш Iодоакх 1-ча курса студенташа.

Студентий колонна института кердача эданегахьа йода.

Шо-шоай факультеташка бекъалу студенташ. Дешара шу дIадолалу.

Р. ЯНДИЕВА.

1-гIа сентябрь дукха къамаш дахача вай Советий Мехка ерригача миIингашка знаней ди хиларах тарра белгалдоаккх.

Къаьстта белгала хул цу дийнахьа духхьашха школе болхараш — 1-ча классий дешархой. Цар доккхий, цецдаьннача бIаргаша «Фу хургда?» яхаш санна хет. ХIаьта цусахьате елаенна хьатIаенача хьехархочо дIайоаккх цар шеко, уж доттагIий хул. Цхьана тешшаме дIадоладу цар знаней цIей. ХIара школе мел доаккха ди цIей долаш чакхдалда 1-ча класса дешархо!

СУРТА ТIА: Грозненски № 22 йолча юкъерча школа 1-ча класса дешархой Легашов Игори Харламова Ингеи.

И. ПЛИЕВА сурт.

Украински ССР малхбузехьа уллача Трускавецк яхача къаьнарча городе-курорте «Шахтер» яха керда санатори «Кристалл» яха пансионати хьайийллай. Цар хIара шера массехк эзар саг чуэцаргва.

Трусковецка керттера рузкъа — минеральни хий. Трускавецки лаьтта кIалхарча хин дарбаи свойствàш легендашца ювц укхаза мехка массе миIингашкара дарба дайта ух нах. Трускавецки хиво новкъостал ду жомараш дерзаде, садоаха моттигашта, ниттa кхыча лазарашта дарба де. ДIаяхача бIаьшерера денз болх беш я курорт, цхьабакъда советски Iаьдал латтача шерашка мара хиннаяц цох бокъонца йола халкъа здравница.

СУРТА ТIА: Трускавецкера «Кристалл» яха пансионат.

Б. КРИШТУЛА сурт АПН.

Сентябрера хаоттам

Укх шера август бетта юкъера температура 24 градус гаргга (дуккхача шерашка юкъера лаьрхIача хинначул 1 градус лакхагIа) яр. Эггара дIайхагIа дар хьалхара итт ди, юкъера температура 26—27 градуси дукхагIа лакхъелча 39 градуси хиннача хана.

Вай республике гIолла сентябре юкъера температура 14 — 19 хул, эггара дукхагIа лакхъеннача хана 42 градусагеи эггара дукхагIа лохъеннача хана шелала 2—5 градусагеи кхоачаш хила а тарлу. Цхьабакъда селлара чIоагIа йIоахъялари шелъялари кIезига тешам болаш да. Йоачаш шаьрача моттиге 30—50 миллиметри лоамашта юхерча районашка 70—90 миллиметри хул.

СССР Гидрометцентро беча хоамагIа, укх шера сентябрь бетта Кавказа малхбоалехьарча даькъа тIара юкъера температура 16—18 градус, йоачаш 15—20 миллиметр хила тарлу.

КIезиг-дукха морхаш а йолаш, дукхагIча даькъе йоачаш а йоацаш ха хила тарлу бетта хьалхарча шин кIирагIа. Бетта тIеххьарча шин кIирагIа хувцалуш морхаш а йолаш, наьнагаьла догIа а делхаш, ди а къувкъаш ха хила тарлу.

Бутт юкъе кхоачаш тIеххьарча итт дийнахьеи доккх хургда. ДIайха хила тарлу хьалхара ткъо ди — бийсашка 11—16, деношка 25—30 градус йолаш, хьалхара итт дин шоллагIа итт дин чакхдоалача хана мара бийсашка 8—12, деношка 19—24 градусага кхоачаш лох ца луш.

КхоалагIа итт ди доладеннача юххьеи юкъекхаьчача хана бийсашка 5—10, деношка 17—22, вокх юхейсача, хана бийсашка 10—15, деношка 20—25 градус йIовхал йолаш, цхьацайолча моттигашка 28 градусага кхоачаш хургья температура.

Хьалхарча шин кIирагIа малхбоалехьара секунде 5—10 метр, цхьаза 12 метрага кхоачаш, тIеххьарча шин кIирагIа малхбузехьара 7—12, цхьаза 14 метрага кхоачаш хьакхаргба мух.

Метеостанци.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

Вьетнамски халкъо де доагIаш доккхал а деш белгалдоакх укх шера сийлахьча Августовски революце 30 шу дизар. Августовски революце хьабийлла мехка кортамукъалеи паргIатои бахьан долаш лоаттабаьча бIаьхачеи халачеи къовсама никъ дукха ха йоацаш бокъонца котало а йоаккхаш — сайгонски марионеточни режим дIа а йоаккхаш чакхбаьлар.

Революце тIера кхессар бIаьшера тIалаьтта французски колонизаторий Iазап, цу цхьан ханна кхесса дIаяхийтар эзараш шерашка вьетнамски лаьттан тIа яьха феодальни строй.

1945 шера шоллагIча сентябре президента Хо Ши Мина дездеш хьакхайкадир Вьетнама Демократически Республика хьаяр. Цу деношка араяьккхача Декларацe тIа цо хьакхайкадир, Вьетнама паргIатеи кортамукъеи хила бокъо хилар а бокъонца паргIатеи кортамукъеи бола мохк а хиина из дIаэтта хилар а, дерригa вьетнамски халкъ шийна карагIдаьннараш лораде лаьрхIа хилар. Из — къам мукъадаккхар духьа тха халкъо йIаьхкача хана лоаттабаьча къовсама исторена юкъера сийрда оагIув.

Цхьабакъда, атта хиннабац цу къовсама никъ. Империализм массаза хила а хиннай, я а я кортамукъалени паргIатони хьалашка даха гIертача халкъа йола керттера духьале. 1945 шера 23 сентябре Вьетнаме юха деначa французски эскаро юха а герз дегтар демократически строя бертах ткъаь дийнахьа мара пайда ца ийцача Сайгоне бахача наха. Цхьабакъда, нийсхо телар нийсхо ца хиларал, цивилизаци котъяьлар къизалал, кортамукъале — лоалал, Iазап кIал а дихьа тIаяьлар паргIато. Ийс шера тIом бир колонизатораша, цхьабакъда, котало яккханзар, хIаьта юххера а, Дьенбьенфу баьча тIем тIа кIай байракх урагIъяхийтар французски эскаро.

Дагадохийтаргда аз, 1954 шера 20 июле Индокитаях лаьца Женевски соглашени аь хилар. Женеве хиннача совещане дакъа лаьцача мехкаша, цу дакъе США-с а, хьакхайкадир Вьетнама, Лаоса, Камбоджа кортамукъале, суверенитет, цхьааIо, территори бIарччалархIа шоашта декхар тIе лаьцнар хилар.

Американски империалисташа эттIайр из соглашени. Дакъе ехкарий марионеточни

КОТАЛОН БАЙРАКХ

режим чуеллар цар. Вьетнама духьала агресси йолайир цар. Къулбехьеи Вьетнамах керда тайпа колони яр духьа ВIашагIкхийттача Штаташа бокхеи къизеи тIом лоаттабаь хилара теш дар дерригa дуне. Цу тIем тIа США хуллаша меттел, дуккхача капиталистически мехкий доал деча гIозараша а хьаллоацар американски империалисташ. Уж берригаш а вьетнамски халкъ гора оттаде гIертар. Цхьабакъда цун лоIам кагбе магапзар царна. Цудухьа укх шера бIаьстан юхье дерригача халкъа восстани гIоттайир вьетнамски халкъо, хIаьта из бахьан долаш еррига Къулбехье кортамукъа а яьккхар.

1945 шера французски колонизатораша тха мохк дIа а лоацаш Вьетнаме тIом болабелча денз американски империалистий агресси чакхъяллалца ткъаь итт шу даьннад. Из Вьетнамо кхыча мехкий агрессорашта духьала лоаттабаьча къовсама исторе чухь эггара бIаьхагIа, эггара халагIа, эггара дукхагIа цIий Iодохийташ, хинна тIом бар. ЗIамига халкъ ше доллашехьа а, вьетнамски халкъ котдаьннад чIоагIача колониальни а дунен тIа эггара низ болашагIа болча империалистически а мехкел. Из теркал дича, ала мегаргдолаш да, цо лоаттабаь сийлахь-боккха турпала къовсам исторически лоархIам болаш ба Вьетнама хинна ца Iеш, кортамукъалеи паргIатои бахьан долаш къовсам лоаттабеча дерригача халкъашта а. ХIаьта из-м цхьа бахьан доацаш а дац.

Вьетнамски халкъо котдаккхар духьа къовсам лоаттабаьи доккхий зенаш лайнеи дола гIулакх — из да Августовски революце гIулакх, паргIатои кортамукъален бахьан долаш лоаттабаьча къовсама гIулакх.

Августовски революци котъяьннача тIехьагIа хьакхайкаяь кортамукъален Декларацин башха - дикача денешца йолалора дIа: берриге нах бокъонаш цхьатарра йолаш хьаьхуш ба. Цунах лоаттадеш тха хьакъ

тхопа Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце. Президента Хо Ши Мина белгалдаьхад, кортамукъалеи паргIатони наькъагIа долхача тоIадаь доахкача дерригача халкъий нийса хьехам цаI мара бац — из ба Маркса — Ленина хьехам, яхаш. Из васкет кхоачаш а деш, вьетнамски халкъа революционни болам хIара денна толаме дегIа ихаб, империалисташкара кердкерда позицеш хьа а йоахаш.

Вьетнама котало — из я заман котало, цудухьа из тIехьаьнна боккхача лоархIаме а я. Социалистически мехкаша, дунен тIарча демократически низаша, къамий - кортамукъален боламаша дуненна бIарга ца байнача тайпара шера хьаллаьцар оагIув. Iалаьмате боккхача лоархIаме дакъа лаьцар вьетнамски халкъа къовсаме.

Духхьал из солидарность я тха деной керттера белгало. Алхха социалистически мехкаш а эггара хьалхарча аргIанна Советски Союз а йолаш хиларан цар низан декхарийла да кортамукъале, паргIато, социальни прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабеш дола халкъаш шоаш толамаш дахарах. Дунен социализм — из ниттa карагIаьнна прогрессивни хIамаш лорадаран еррига планете машар Iалашбаран бола тешам а ба. Советски Союзо, социализма кхыча мехкаша политически, материальни, моральни оагIув хьаллоац Iазап е агресси тIалаттача халкъий, цар низаш алсам а доахаш, империализман духьаларча коталон къовсама гIулакх дIаьхи а деш.

Укх дезача деношка хаддаиза дагаух тхона тха даькенга паргIатон кортамукъален яккхийтар духьа ах бIаь шу совгIа хана Советски Союза Коммунистически парте, Советски правительства, дерригача советски халкъо вьетнамски халкъа тIа боккха кхоачам бара новкъостал. Духхьал Советски Союзо, сийлахь - боккха солидарность низ бар бухсошача къаьхача шийн колло яр цхьа Вьетнама халкъа бIубол-

Империалисташта хетар,

шоай низ болча герза новкъосталца Вьетнам кхеран заманна шоашка юха тIаюгалургья аьнна. Цхьабакъда цар кхетадацар, Вьетнамацара Советски мехка солидарность болатал чIоагIагIа йолга. ХIаьта тоIадаь доахкача халкъашца Советски Союзеи кхыча социалистически мехкийи денале солидарность йолаш хилча, империализм массаза а чIоагIа эшаргья ерригача фронташка.

Советски халкъо сийлахь-йоккха котало яьккхай дунен шоллагIча тIем тIа, фашисташ хIалакбир, дунен тIара миллионаш нах лоала кIалхарбаьхар. СССР-о цу тайпара дуккхача мехкашта аьттув бола хьалаш хилийтар шоай революционни къовсам цар толаме чакхбаккхара. Духхьал цу ханна Августовски революци коталонца чакхъяьнначул тIехьагIа хьахилар Вьетнама Демократически Республика. Дерригача прогрессивни адамий а эггара хьалхарча аргIанна Советски Союзо а оагIув хьаллацарои солидарность лелаяреи новкъостал дир вьетнамски халкъа цунна карагIдийнна революционни хIамаш ткъаь итт шера лоаттабаьча къовсаме кIалхардаха. Шеко яц, Вьетнама котало — из Советски Союза, дунен тIарча дерригача прогрессивни низий котало а хиларах.

Августовски революцеи ДРВ хьаяьи 30 шу дизар оаха белгалдоакх дерригa вьетнамски лаьтта паргIатеи кортамукъеи долча хьалашка. Тхона шолхонца да из цIей, хIана аьлча ер бIарчча шу советски халкъо фашизм эша а яь Котало яьккха 30 дизара сий деш чакхдоалаш латт.

ХIанз денз дIа кхыча мехкий гIаьрахой лоалахи Iазапахи мукъа да вьетнамски халкъ, шийн кхела дизза да а хинна дIаэттад. Кердача заманна — маьршача, шийн лоIамеча, бIарччача, демократически, тоалуш йолча Вьетнама заманна хьалхашка латт Вьетнам. Из сийрда кхоане дIайолалуча хана, хьалхагIа, йоккхийча тIема халоний шерашка а санна, Советски Союз — цунна бIарччагIа тIе баркал оалача Вьетнама ...

Чьонг ТАН,
СССР-ера РЮВ-а гIулакхашка ханна вола поверенни.

(АПН).

№ 28 ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНИ УЧИЛИЩЕ 1975—1976 ДЕШАРА ШЕРА ДЕША ДIАЧУЭЦ ДЕШАРХОЙ

Училище квалифицированни болхлой кийчбу укх специальностех:

1. **Мехкдаьттан химически промышленноста предприятей оборудованешта вола слесарь-монтажник.**
   Дешара ха: 8 класс яьккхачун — 2 шера, 10 класс яьккхачун — 1 шера.
   Стипенди — 36 сом.
2. **КИП-еи автоматикеи слесараш.**
   Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
   Стипенди — 36 сом.
3. **Технологически оборудовани тоаяра вола слесарь.**
   Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
   Стипенди — 36 сом.
4. **Химически производства аппаратчикаш.**
   Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
   Стипенди — 36 сом.
5. **Компрессорнии насоснии установкай машинист.**
   Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
   Стипенди — 36 сом.

Токарь.
Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шу.
Стипенди — 23 сом. 50 кеп.

Училище болх беш я художественни самодеятельноста кружокаш, спортивни секцеш, духовойи эстрадни оркестраш. Дешархошта транспортаца лелаш льготаш лу. Производственни практика йолча хана стипендин кхы тIа 33 процент алапи лу.

Училище дIачуяйцарий балха стаж юкъе юкъ ца йолийташ дIалоархI. ТIехника дешаш барашта 25 процент дукхагIа стипенди лу. Училище гIехника чакхъяьккхараш конкурс йоацаш вузашка, техникумашка дIаэц. Училище хьайийлай болх беча кагирхой № 9 йолча школа филиал, цига дIахо 9, 10, 11 классашка деша йиш я.

Училище деша боагIарашка шоашца хила деза яр документаш:

1. **Заявлени.**
2. **Дешарах дола документ.**
3. **Вахача моттигера справка.**
4. **Характеристика.**
5. **6х4 боарам бола диъ фотокарточка.**
6. **Паспорт е ваь ха тIа йола тешал.**

Училища адрес: гор. Грозный-48, химкомбинат, ГПТУ-28. Училище ва йиш я №№ 1, 1а, 23 йолча автобусашца «Полиэтиленови цех» яхача автобусаш соцача кхаччалца. №№ 2, 8 йолча трамвайшца «Водолечебница» яхача трамвайш соцача кхаччалца.

ХIама хатта безам болчо телефон гоха йиш я укх номерегIа: коммутатор 94, 3-98, 5-43, 6-09.

ГПТУ-28 ДИРЕКЦИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. ГуйIранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. Мультфильмий программа. 9.55 — Босбола телевидени. Горький. СССР Пачхьалкхан академически драматически театра «Харц ахча» яха фильм - спектакль. 12.10 — Босбола телевидени. «СелаIад» яхача телевизионни программай дунен халкъашта юкъера фестиваль. Финляндега. 14.00 — Босбола телевидени. Вьетнама Демократически Республика дIакхайкхина 30 шу дизарга. Документальни фильмий программа. 15.00 — Босбола телевидени. Городера Бакура Орджоникидзе цIерагIча мехкадаьттан культура Дворецера художественни самодеятельноста коллективан концерт. 15.20 — Социалистически мехкаша экономически цхьана къахьегар. 15.50 — «Шолохова творчествацара коммуниста образ». 18.30 — Босбола телевидени. «Иллеш доах Скобцова». 17.00 — Босбола телевидени. «Къонал эфире я». 18.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20 — ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабе. Тха никъ мурдашца цхьана бац (гIалгIай меттала). 18.30 — «Котало». Передача дIахьу Советски Союза шозза Турпала Батова (нохчий меттала). 19.05 — Милитаристски Япони йохаяь 30 шу дизарга. 1. «БIухошта дагаух...» (нохчий меттала). 2. «Юххера теха хIама» (эрсий меттала). 19.35 — «Советски бIухо» яха киножурнал. 19.45 — Босбола телевидени. Экрана тIа кинокомеди я. «Шин пхьагала тIехьа» яха художественни фильм. 21.00. — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени хоккеях йола Европейски чемпионий кубок. ЦСК спорта Дворецера передача. 22.40 — Ашарий хьакъехьа музыканташ. Шопена хьакъехьа Флиер. ТIеххьара — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Школеи наIараш хьаелаеннай. 18.30 — Доакъараш кийчдар общественни декхар да. 17.40 — Юртабоахама знаней экран. «Доакъараш кийчдеча кердадараш» яха документальни фильм. 19.05 — Босбола телевидени. «Халкъа творчество». Обозрени. 19.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).

3 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. ГуйIранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. «Шоаш дола моттиг хьахайта зурманчаш». 10.05 — Босбола телевидени. «Халкъа творчество». Обозрени. 10.55 — Босбола телевидени. Экрана тIа кинокомеди я. «Шин пхьагала тIехьа», яха художественни фильм. 12.10 — Босбола телевидени. «Иллеш доах Скобцевс». 14.00 — «ЗIамара чIуг» яха телевизионни документальни фильм. 14.30 — «Iилма — тахан». 15.00 — Прилежаева. «Тамашийна шу». 15.30 — «Профессех дола дувцараш». Сварщик». 16.10 — Босбола телевидени. Бераашта дола фильм. Короткометражни телевизионни художественни фильмий программа. 17.15 — Босбола телевидени. «Самукъане старташ». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни програма (эрсий, нохчий, меттала). 18.35 — ДIаяхача замах юхедисача гIулакхашца къовсам лоаттабе. Мурдий зуламе гIулакхаш (нохчий меттала). 18.45 — «Доакъараш кийчдар общественни декхар да. Гудермесски района боахамашка гIолла яь рейд. 19.00 — Машараи доттагIалеи тIехьара хьинар дола болхло. Финлянде президент Урхо Калева Кекконен ваь 75 шу дизарги. 19.30 — Босбола телевидени. Футболах лоаза дуеи халкъашта юкъера новкъосттий вIашагIкхетар. Советски Союза сборни — Германски Демократически Республика сборни. Ленина цIерахгIча Центральни стадионера трансляци. Перерывах — «Спортлото» тираж. 21.15 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — ДоттагIий юхь-сибат. Передача дIахьу йоазонхочо Алексина. 22.30 — Босбола телевидени. «Дошо гIоз» яхача художественни гимнастиках йола дунен халкъашта юкъера турнир. ТIеххьара — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.50 — Юртабоахама знаней экран. «ГIожа доакъараш кийчдар» яха документальни фильм. 18.10 — Хоамаш, реклама. 18.15 — «Юртара горизонт». 18.45 — «24 сахьат». Информационни выпуск. 19.00 — Саясановски культуран ЦIеи художественни самодеятельноста доакъашхой концерт (нохчий меттала).

РАДИО

2 СЕНТЯБРЬ

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.50 — Съездагара съездага. КПСС Шалински райкома шоллагIа секретара Ильина выступлени (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Хабелске иллеш (гIалгIай меттала). 9.00 — «Ревматизм а цох лораваларо а» яха СССР академика Нестерова беседа (нохчий меттала). 9.15 — «Яхьо луш бола пайда» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 9.30 — «ХIанзара хана къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — «Дына истори кхерама а цах боацабара а истори да» яха исторически Iилмай доктора, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхан университета профессора Виноградова выступлени (эрсий меттала). 16.15 — КПСС XXV-ча съезда накъа долхаш. «Цар пятилетка кхоачашъяьй» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.30 — Юрта боахама къахьегамхой, шоана дола концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метала).

3 СЕНТЯБРЬ

8.25 — Хоамаш. 8.35 — Партийни съезда накъа долхаш. «Вош кхоачашдаьчунга юха хьежача» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 8.50 — Халкъа ашараш (нохчий меттала). 9.10 — Машара дунен халкъашта юкъера ди (эрсий меттала). 9.25 — Ашараш. 9.30 — «Вай доттагIа Iалам да» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.00 — Граждански оборона хьакъехьа бахархошта (эрсий меттала). 16.15 — «Халкъа тIаьхьожам дIахьош ба» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.30 — Ашараш (эрсий меттала). 16.45 — Юртара вахар. Урус-Мартановски района доакъараш кийчдеча гIолла яь рейд (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.20 — «Кагирхой вахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала). 19.50 — Ашараш.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозненски кIезиг - дукха морхаш а хир ю, йочан а долаш, къилбаседехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хир ю. Хилен фегара температура республике гIолла 28—33, Грозне 30—32 градус хир ю. Кхана хувцалуш морхаш а йолаш, къилба - малхбоседехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш. Хилен фегара температура бийсанна 12—17, дийнахьа 28—32 градус хир ю, хал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; белхан дама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделан — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтера — 2-54-30.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30.

Газет арадуха шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Заказ № 5836.